

FREEWAVE

Maandelijks Media Magazine

nr. 437
april
2010

COLOFON

Exploitatie: Stichting Media Communicatie

Hoofredacteur: Hans Knot

Lay-out: Jan van Heeren

Druk: EPC

Vaste medewerkers:

Michel van Hooff (Nederland); Rene Burcksen, Jan Hendrik Kruidenier (VS); Jelle Knot (Internationaal); Martin van der Ven (internetnieuws); Ingo Pateroster (Duitsland); Gijs van den Heuvel (Caribisch Gebied)

Verantwoordelijke uitgever

Stichting Media Communicatie, Postbus 53121,
1007 RC Amsterdam

e-mail: rob@mediacommunicatie.nl

web: www.mediacommunicatie.nl

Correspondentieadres:

Hans Knot, Populierenlaan 8, 9741 HE Groningen

e-mail: hknot@home.nl

www.hansknot.com en www.soundscapes.info

Lidmaatschap:

Nederland: Euro 25,-

Europa: Euro 30,-

Rest v/d wereld: Euro 36,50

Einde abonnement?

Op de adressticker staat de datum waarop het abonnement afloopt. Vernieuw dit tijdig! Graag uw eigen adres vermelden onder de mededelingen van uw overschrijving. U kunt eventueel uw adresgegevens ook doormailen/ opsturen met verwijzing naar de overschrijving.

Transacties:

ING-rekening: 4065700 t.n.v. Mediacommunicatie, Amsterdam. IBAN: NL85INGB 0004065700 BIC: INGBNL2A. **PayPal** -betaling: olt@xs4all.nl

Verzending:

Eventuele klachten inzake verzending, onregelmatige ontvangst en adreswijziging ten alle tijden richten aan: Stichting Media Communicatie, Postbus 53121, 1007 RC Amsterdam

Advertentietarieven:

	eenmalig	tweetalig
1/1 pagina:	Euro 23,-	Euro 34,50
1/2 pagina:	Euro 14,-	Euro 23,-
1/4 pagina:	Euro 10,-	Euro 16,-

FOTO'S

Indien niet anders vermeld zijn alle foto's uit het Freewave en Offshore Echo's archief.

ISSN NR. 1381-8562

VOORWOORD

Beste lezers,

Aan het begin van deze maand was er weer de eerste aflevering van Koffietijd bij RTL4. Jammer voor Loretta dat ze voortaan met Quinty zit opgezadeld. Ik werd na een uurtje al moe van haar gemaakte vrolijkheid. Gasten en presentatoren praatten veelvuldig door elkaar heen: soms had ik geen idee waar het over ging, maar vrolijk was het wel. Toch heb ik nog wel iets geleerd. Bij deze eerste aflevering was er namelijk een 'barista' van Douwe Egberts present. Ik kende het woord niet, maar weet nu wat dat inhoudt: een barista is een uur druk in de weer om een handvol mensen van koffie te voorzien, praat over "wij van de DE", weet alles van koffie, maar kijkt als een kind dat betrappt wordt met de hand in de theeleutjestrommel als het woord "Fair Trade" valt (Goed zo, Loretta).

Neem rustig een kopje koffie bij het lezen van deze Freewave met nu eens geen zendschip op de cover. Volgend jaar bestaat het huidige gebouw van de Wereldomroep 50 jaar. En als het aan de PVV ligt, zal dit jubileum meteen het einde markeren van Radio Nederland. Het is echter maar sterk de vraag of Hans Knot ooit in de "Herinneringen aan 2011" het verdwijnen van Radio Nederland zal moeten neerschrijven. Wat er in 1961 is gebeurd, staat in ieder geval al wél vast en naar dat jaar worden we teruggevoerd in de "Herinneringen"-aflevering van deze keer. Verder o.a. aandacht voor het radiotoestel in de Tweede Wereldoorlog en een dubbele fotopagina van Radio Caroline vanaf de Ross Revenge, het zendschip dat dit jaar 50 jaar oud wordt.

Veel leesplezier,
Jan van Heeren

Heden en verleden	3
Perikelen	3
Nieuws uit België	10
Waar gaat dat heen met het prijzengeweld	10
Nieuws uit Engeland	11
Radio tijdens de Tweede Wereldoorlog	11
Muziek- en mediaherinneringen, 1961 (3)	13
Boekrecensie	24
De nadagen van Radio Caroline op zee	26

Elke auteur en adverteerder is verantwoordelijk voor zijn/haar eigen publicatie. Zonder toestemming van de redactie is gehele of gedeeltelijke overname, in welke vorm dan ook, uit deze Freewave niet toegestaan.

Foto: Het gebouw van Radio Nederland Wereldomroep. (Zie ook blz. 19.)

DO 31 DEC: Mi Amigo 192 blikt vandaag terug op de Radiodag 2009. Op oudejaarsavond begonnen Hans de Knegt en Paul Otters een speciaal programma om je over de drempel van 2009 naar 2010 te helpen. Veel lol, leuke muziek en de nieuwojaarswensen van Mi Amigo 192 medewerkers en luisteraars waren te beluisteren. Aansluitend kon je vanaf 02.00 uur de totale live uitzending van Radio Mi Amigo 192 beluisteren, zoals die tijdens de Radiodag van 14 november 2009 werd uitgezonden. In dit acht uur durend programma zitten o.a. interviews met: Tom Mulder, Ad Roland, Nico Steenbergen, Hans Hogendoorn en vele anderen. Ook oud DJ Ferry Eden (links op de foto) was te horen in zijn eigen programma.

© Wim vd Water/ www.mediapages.nl

Andermaal Waddenzee

ZA 2 JAN: Radio Waddenzee gaat in 2010 opnieuw live uitzendingen verzorgen vanaf zee met haar zendschip Jenni Baynton. "Rond de Harlingen - Terschelling Roeirace, die op 14 mei 2010 plaatsvindt, zenden we weer één of twee weken live uit vanaf de Waddenzee", aldus initiatiefnemer Sietse Brouwer van Radio Waddenzee. Radio Waddenzee is in het noorden van Nederland te beluisteren via de middengolf op 1602 AM. Vanaf 19 uur worden de uitzendingen overgenomen door het zusterstation Radio Seagull.

Nog niet op trektocht

WO 6 JAN: Al eerder meldden we met regelmaat over de eventuele toekomst en plannen met de Norderney, het schip dat in een rijk zeezenderverleden voor de uitzendingen van Radio Veronica heeft dienst gedaan. Na vele omzwervingen sinds augustus 1974 heeft het enige tijd dienst gedaan als feesttent in de haven van Antwerpen waar het al weer jaren ligt. De laatste 15

maanden is het entertainmentobject niet meer te betreden daar ramen en toegangsdeuren zijn dichtgetimmerd. Dit als voorzorg tijdens een eventuele reis, die nu al tijden wordt verwacht maar niet wordt uitgevoerd. Het kan trouwens nog langer duren alvorens het schip het Kempische Dok, onder begeleiding van sleepboten zal kunnen verlaten. Een woordvoerder van de eigenaar stelde me recentelijk dat er drie opties zijn, waarvan er een is het schip als museum in te richten en af te meren in de haven van Scheveningen. Veel is hier al over gesuggereerd sinds de zomer van 2008. Helaas zal dit idee ook weer de stoffige mappen ingaan want een meerderheid van de gemeenteraad van Den Haag, waar Scheveningen onder valt, vindt dat de haven van Scheveningen al vol genoeg is.

Misser

Dat bleek tijdens een vergadering van de commissie Stedelijke Ontwikkeling over de toekomstplannen voor Scheveningen. De politici zien het Popmuseum, van initiatiefnemers Erik de Zwart en Sjaak Bral, liever ergens anders afgemeerd. Als alternatieve locaties denkt de raad aan het Norfolkterrein, het centrum van Den Haag of op het bedrijventerrein de Binckhorst. Wethouder Norder wil juist vasthouden aan Scheveningen haven, omdat de plannen al gevorderd zijn. Volgens hem had de gemeenteraad eerder aan de bel moeten trekken. Het Popmuseum moet betaald worden door particuliere investeerders en wordt begroot op 60 miljoen euro. Het laatste woord over de Norderney zal wel nog niet geschreven zijn.

Lange lijst

ZO 10 JAN: Bijna 16 jaar nadat de eerste versie van de discografielijst in een speciale editie van het Freewave Media Magazine uitkwam komen er nog regelmatig aanvullingen en wijzigingen binnen. Inmiddels is het een enorme databank geworden op internet en terug te vinden via www.soundscapes.info

In onze volgende Freewave meer, met dank aan:

Rob Olthof en Martin van der Ven.

Samenstelling: HANS KNOT

MA 28 DEC: Paul de Leeuw wil graag een dagelijkse late night talkshow willen presenteren op Nederland 3. In het programma '5 Jaar Later' van Jeroen Pauw, zei de presentator op zoek te zijn naar een nieuwe uitdaging. "Laatst was Sinterklaas voor de tiende keer te gast in mijn show. Hoe leuk ook, op een gegeven moment moet je niet meer hetzelfde trucje willen doen." De nieuwe talkshow laat voorlopig nog wel even op zich wachten, want De Leeuw maakt komend voorjaar nog een serie 'Lieve Paul'. Dat programma kan er dan wel eens anders uit kunnen komen te zien, Paul is er namelijk niet hele-

maal tevreden mee. Het VARA programma lijkt ook nog te veel op 'Mooi! Weer de Leeuw'. "Daar gaan we de komende tijd nog eens goed naar kijken." Op de vraag van Jeroen Pauw wat de presentator dan nog wil maken, noemde hij een dagelijkse talkshow. Op prime time hoeft het programma niet uitgezonden te worden: "Ik wil ook wel dingen doen waarvoor mensen me echt moeten zoeken op televisie. Dan kun je meer over je grenzen heen gaan. Op prime time moet je rekening houden met kinderen en ouders die kijken."

DI 29 DEC: "Two words: Bor-ing", daarmee maakte de Britse presentator Tom Binns halverwege een eind aan de toespraak van de Engelse koningin. Hij maakte nog een grap, om vervolgens een plaatje van Wham! in te starten. Bij BRMB, een radiostation in Birmingham, kunnen ze niet lachen om de grap van de presentator en komiek: "Dit kunnen we niet tolereren, of het een grap was of niet", aldus de programmadirecteur van Onion Media, eigenaar van BRMB. "Tom zal niet meer te horen zijn op onze stations." Volgens een woordvoerder van Orion Media heeft een klein aantal luisteraars geklaagd over de grap van Binns. Die zegt zelf maar één negatieve en vooral positieve reacties te hebben gekregen. Bovendien was het niet zijn bedoeling om de koningin te schofferen. De toespraak werd per ongeluk uitgezonden, er zou eigenlijk een nieuwsbulletin geklonken moeten hebben. "Ik wist niet hoe lang de toespraak door zou gaan en ik ben niet getraind in het maken van redactionele beslissingen", vertelt Binns. "Ik besloot er een grap van te maken en zei: 'Two words: Bo-ring'."

WO 30 DEC: Hans van Willigenburg gaat voor het RKK het nieuwe programma op de zondagochtend, 'De zondag van Van Willigenburg', presenteren. Het is vanaf 3 januari op Radio 5, rechtstreeks vanaf een vaste locatie in Amsterdam - het Noordhollands Koffiehuis - tegenover het Centraal Station, te beluisteren. Het programma is onderdeel van de vernieuwde RKK programmering op Radio 5. In het radioprogramma wil men het gevoel van de zondag koesteren. Die dag wordt in 2010 anders beleefd dan vroeger, maar het gevoel van 'koffie na de kerk' blijft van alle tijden. Rituelen van vroeger zullen daarom zeker hun plek in het live programma krijgen. Het begint onmiddellijk na de Eucharistieviering, die wekelijks op Nederland 2 is te zien. Hierdoor kunnen zowel kijkers als luisteraars elkaar op multimediale wijze treffen bij deze zondagse koffie.

DO 31 DEC: Het Commissariaat voor de Media (CvdM) heeft zijn besluit bekend gemaakt over de toewijzing van zendtijd aan (kleinere) kerkgenootschappen en genootschappen gericht op geestelijke grondslag. Voor deze zogenoemde 2.42-omroepen is zendtijd beschikbaar gesteld voor de periode september 2010 tot 31 december 2015. Meest in het oog springt de beslissing over de zendtijd voor moslims, omdat bestaande moslimomroepen NIO en NMO eerder hadden aangegeven geen aanvraag in te dienen voor een nieuwe licentieperiode. De mediawaakhond moest daarom een nieuwe moslimorganisatie aanwijzen om de zendtijd in te vullen. Dat is de SMON (Stichting Moslim Omroep Nederland) geworden. Daarmee zijn de aanvragen van de Stichting Moslimomroep (SMO) en de Stichting Verenigde Moslimomroep (VMO) afgewezen. "Naar het oordeel van het commissariaat biedt de SMON de meeste garanties dat naast de eerste generatie moslims ook de tweede en derde generatie als doelgroep worden betrokken in het publieke bestel", aldus een woordvoerder van het commissariaat. De religieuze omroepen krijgen zendtijd toegewezen naar gelang de grootte van hun achterban. Alleen het Humanisme verandert van grootteklasse en krijgt meer zendtijd. De Boeddhistische Unie Nederland (BUN), de Organisatie voor Hindoe Media (OHM) en de Joodse Omroep krijgen ieder per jaar 23 uur op televisie en 70 uur op de radio. De SMON en het Humanisme (HUMAN en De Vrije Gedachte) krijgen elk per jaar 58 uur op televisie en 175 uur op de radio. Het Rooms Katholiek Kerkgenootschap (RKK) en de Stichting Verzorging Kerkelijke Zendtijd (IKON en ZvK) krijgen elk per jaar 83 uur op televisie en 249 uur op de radio. De aanvragen van de rokerskerk en de Stichting Afro-Caribische levensbeschouwing en spiritualiteit zijn afgewezen. De rokerskerk heeft een te kleine achterban van nog geen 3.000 mensen en de stichting Afro-Caribische levensbeschouwing kan niet als een zelfstandige religieuze stroming worden gezien, oordeelde het Commissariaat.

VR 1 JAN: In een speciale radio-uitzending stonden de medewerkers van Omroep Zeeland stil bij de toekomst van de omroep. Dat gebeurde ter gelegenheid van het 20-jarig bestaan. Op 1 januari 1990 begon Omroep Zeeland met uitzendingen op de radio. Van 15.00 uur tot 17.00 uur waren onder anderen oud-omroep-medewerkers en Commissaris van de Koningin Karla Peijs te gast. Omroep Zeeland zal het hele jaar in diverse programma's stilstaan bij het 20-jarig bestaan.

VR 1 JAN: AVRO presentator Jeffrey Willems heeft de omroep per 1 januari verlaten en vestigt zich als zelfstandig RTV producent. Willems presenteerde tien jaar het Radio 2 programma 'Het Steenen Tijdperk'. Daarnaast was de radioman te horen in radiospots en ontwikkelde hij nieuwe media voor de AVRO zoals

webradio en podcast. Willems heeft het presentatiestokje van zijn programma Het Steenen Tijdperk overgedragen aan Rob Stenders. Jeffrey Willems zijn bedrijf JWRTV.COM gaat zich vanaf dit jaar toeleggen op multimediale projecten en hij richt zich als uitvoerend producent op innovaties op het gebied van mobiel internet, audio, video en streaming media. Op dat laatste vlak blijft Willems zijdelings aan de AVRO verbonden als webradio-samensteller. Naast Het Steenen Tijdperk presenteerde Willems programma's als het soulprogramma 'Back To The Old School' en 'De Zondagvitaminen'. Ook was hij geregeld te horen als vervanger van Hans Schiffers en presenteerde hij verschillende muziekspecials en was hij te horen in de Top 2000.

VR 1 JAN: De omroep van Rijnland-Palts heeft per ongeluk op de radio de nieuwjaarstoespraak van premier Kurt Beck voor het jaar 2009 uitgezonden. De regeringsleider van de Duitse deelstaat is niet te spreken over deze fout. De regionale omroep SWR heeft excuses aangeboden en zond later op de dag alsnog de goede speech uit. Beck, voormalig landelijk voorzitter van de SPD, spreekt in zijn toespraak voor 2009 onder meer over de op handen zijnde Europese en Bondsdag-verkiezingen. Desondanks werden de volle zeven minuten van de één jaar oude toespraak uitgezonden zonder dat iemand ingreep. De leiding van de SWR gaat kijken naar de interne procedures om dit soort fouten in de toekomst te voorkomen. Op 31 december 1986 gebeurde een soortgelijk en nog ernstiger incident. De publieke omroep ARD zond toen per ongeluk landelijk een één jaar oude televisietoespraak van de West-Duitse bondskanselier Helmut Kohl uit. Dit leidde tot een politieke storm en het ontstaan van complottheorieën. Linkse medewerkers van de omroep zouden expres de banden hebben verwisseld om te laten zien dat Kohl elk jaar hetzelfde vertelde en geen nieuwe initiatieven ontwikkelde. Inderdaad viel menig kijker slechts op dat Kohl op de ARD een andere stropdas droeg dan op het tweede net ZDF, dat wel de goede toespraak uitzond. Amper drie jaar later na het incident viel de Berlijnse Muur en raakte de geschiedenis in een stroomversnelling. Daardoor kon een toespraak van Kohl niet meer zo gemakkelijk worden verwisseld met een toespraak van een jaar eerder.

ZA 2 JAN: De TROS is de best bekeken ledengebonden publieke omroepvereniging van 2009. Dat heeft TROS directeur Peter Kuipers bekend gemaakt. Alleen de ledenloze omroep NOS scoorde iets beter, onder meer dankzij programma's als het NOS Journaal en Studio Sport. De NOS voert de lijst aan met een behaald marktaandeel van 19,6 procent. De TROS volgt met een kijk-tijdaandeel van 18,4 procent en laat daarmee de andere

ledengebonden omroepen als KRO (15,1 procent) en VARA (13,4 procent) achter zich.

ZA 2 JAN: Het omroepbestel heeft in zijn huidige vorm zijn beste tijd gehad en moet op de schop. Dat zegt minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap Ronald Plasterk in een interview in Het Parool. Over de toekomst van de publieke omroep na 2016 wordt ook met de commerciële stations gesproken. De mediaminister verwacht een 'zeer pittige discussie' over de toekomst van de publieke omroepen 'binnen de politiek en binnen de omroep'. Volgens hem dwingen nieuwe technieken en ander kijkgedrag de omroepen ertoe hun traditionele werkwijze te 'herdefiniëren'. Zo zullen volgens hem televisie en internet steeds dichter naar elkaar toe groeien. Ook zullen kijkers zich minder laten verleiden om programma's te bekijken door er populaire programma's omheen te programmeren. Volgend jaar begint in Nederland een nieuwe concessieperiode van vijf jaar. Daarna verwacht Plasterk een einde aan het huidige omroepbestel. Om dat te ondervangen wordt er nu al over de toekomst gediscussieerd. De vroege gesprekken over het onderwerp zijn ook nodig in verband met de verkiezingen volgend jaar. Plasterk wil daarmee de politieke partijen de gelegenheid gunnen om hun mediaplannen met alle relevante informatie uit te werken.

ZA 2 JAN: Het nummer 'Sweet Goodbyes' van de formatie Krezip is het afgelopen jaar het meest gedraaid op de Nederlandse radiostations. Het lied van de inmiddels opgeheven Nederlandse band was in 2009 maar liefst 4691 keer te horen op de landelijke publieke en commerciële radiostations. Dat blijkt uit de vandaag vrijgekomen gegevens van SoundAware, dat onder meer voor de muziekindustrie registreert welke muziek wordt gedraaid op radio en televisie. Opvallend was verder dat Ilse de Lange met drie nummers in de zogeheten 'Airplay Top 20' staat genoteerd. De lijst wordt gedomineerd door buitenlandse artiesten. Op de diverse radiostations kwam ook veel muziek van in 2009 overleden artiesten voorbij. Daarbij was van Michael Jackson het nummer 'Billie Jean' het populairst. Van Ramses Shaffy was dat het nummer 'Pastorale', dat hij samen met Liesbeth List heeft vertolk.

MA 4 JAN: De website van RTV Noord heeft een succesvol jaar achter de rug. Het aantal bezoeken aan de site steeg in 2009 met 44% naar 12.000.000. Tijdens die bezoeken werden bijna 45.000.000 pagina's bekeken (+ 31%). Begin 2009 won de website een NL Award, de prijs voor de beste regionale omroepsite. RTVNoord.nl werd in een jaar tijd door ruim 3.500.000 unieke bezoekers bezocht. Dat zijn 300.000 bezoekers per maand (+ 42%). Op 17 december werden alle records gebroken:

tijdens de sneeuwoverlast die dag werd de site 127.000 keer bezocht. Er is ook veel belangstelling voor de video's, die worden aangeboden. Bij de gemiste televisie-uitzendingen waren een aflevering van 'Gedane Zaken' over de sneeuwoverlast van 1979 (6.500 keer bekeken) en 'Boven Wotter', de regionale soap (5.000 kijkers per aflevering), populair. Bij de nieuwsvideo's was een verslag over het 'Augustinus College' in mei (76.000 keer bekeken) gewild. Naast de 'gewone' website heeft RTV Noord ook een eigen kanaal op YouTube. Hier zijn onder meer alle nieuwsvideo's terug te vinden. In totaal werden deze video's 5.600.000 keer bekeken in 2009. Dit is een verdubbeling ten opzichte van 2008. De afgelopen maanden is hard gewerkt aan een nieuw jasje voor de site. Dit is nodig om beter te kunnen inspelen op nieuwe ontwikkelingen en de vraag naar meer informatie op de site. Nieuws en video hebben een nog prominentere plaats gekregen. www.rtvnoord.nl

MA 5 JAN: Het langst bestaande Nederlandse commerciële radiostation is andermaal in handen gegaan van een nieuwe eigenaar nadat Talpa BV

besloten heeft het station van de hand te doen. De nieuwe eigenaar is RTL Nederland. Bert Habets, CEO binnen RTL, maakte bekend dat Radio 10 Gold een prachtige aanvulling is op het al bestaande netwerk van radiostations van RTL en wel omdat men een totaal andere doelgroep heeft. John de Mol maakte namens Talpa bekend wel blij te zijn het station aan RTL Nederland te kunnen verkopen daar het station zeker de aandacht zal krijgen die het nodig heeft. Bovendien blijft er voor John de Mol een link naar Radio 10 Gold omdat hij ook mede aandeelhouder is van RTL. Er is door RTL Nederland niet bekend gemaakt of men in de toekomst weer wil opteren voor een frequentie voor een landszender. Zoals bekend is RTL ook eigenaar van Radio 538 en het digitale station RTL Lounge. Radio 10 Gold was sinds 2003 in handen van John de Mol. De dagelijkse leiding van Radio 10 Gold komt in handen van de leiding van Radio 538. Jan-Willem Brüggewirth, directeur Radio 538: 'Kijkend naar een ouder wordend Nederland, is het heerlijk om onze portfolio te verrijken met een station dat zoveel groeipotentieel heeft als Radio 10 Gold. Wij kunnen dat potentieel vervullen.'

DI 5 JAN: Voormalig omroepster, televisiepresentator en NOS Journaallezer Lous Haasdijk is op 71-jarige leeftijd overleden. Ze presenteerde in de jaren zeventig twee jaar lang het Journaal. Maar ze was vooral bekend van het televisieprogramma 'Babbelonie', waar ze samen met Jos Brink en Willem Duys panellid was. In het populaire AVRO programma moesten drie kandidaten een onderwerp raden. Kwamen ze er niet uit dan kregen ze als hint een voorwerp te zien. Haasdijk was ook bekend van haar opvallende brillen, die haar handelsmerk werden. Na haar carrière bij de televisie begon Lous Haasdijk een damesmodezaak in Alkmaar en ging

ze columns schrijven voor het blad Tuinieren. Lous Haasdijk las het NOS Journaal in 1975 en 1976 (foto). Ook was ze een van de presentatrices van TROS Aktua. Tijdens een jubileumuitzending van het NOS Journaal in 2006 las ze nog een keer het nieuws. De woordvoerder van de NOS, die het overlijden namens de familie bekend maakte, kon niet zeggen, wanneer en waaraan Haasdijk is overleden.

DI 5 JAN: Oud-journalist Sander Simons is op 47-jarige leeftijd overleden aan de gevolgen van longkanker. Dat heeft zijn zakenpartner en vriend Bob de Vilder laten weten. Sinds februari 2008 streed Simons tegen de ziekte. "Hij is thuis, in Amsterdam, gestorven in het bijzijn van familie en vriendin Louise", aldus De Vilder. Op zijn uitdrukkelijk verzoek is door de huisarts euthanasie toegepast. Het grote publiek kent Simons als nieuwslezer en verslaggever voor RTL Nieuws. Nadat hij daar tien jaar had gewerkt, van 1989 tot 1999, werd hij onder meer voorlichter en communicatiedeskundige voor bedrijven als Randstad Holding en Robeco.

DI 5 JAN: De gouwe ouwe middengolf wordt langzaam een soort 'vergaarbak' van radiostations die gerund worden door organisaties die én veel geld hebben en daar toch weinig, maar wel erg fanatieke luisteraars tegenover kunnen stellen. Niet vreemd dus dat tegenwoordig diverse AM projecten met sterk godsdienstige inslag ook in onze contreien zijn te beluisteren. Maak kennis met twee radiostations (ook) voor Vlaanderen, waar je mogelijk nooit eerder van hoorde. Het bekendst, al vertaalt zich dat vermoedelijk niet in het aantal luisteraars, is Radio Maria, dat zijn programma's uitzendt op de prima 675 kHz vanuit het Nederlandse Lopik met een vermogen van 100 kW. Niet voor niets noemt het project zich overigens Radio

Maria Nederland en Vlaanderen. Een andere vreemde eend in de bijt is GrootNieuwsRadio, opererend met een vermogen van 100 tot 200 kW vanuit Flevoland. Minder goed te ontvangen in Vlaanderen op de 1008 kHz, maar voor de ware radiofan een uitdaging om het station alsnog 'binnen te halen'. Ook dit project heeft Nederland als thuisbasis en noemt zichzelf de 'Christelijke radiozender voor Nederland en Vlaanderen'. Vanaf vandaag zendt GrootNieuwsRadio trouwens elke werkdag het programma 'De Bijbel Door' uit, ook te beluisteren via de website van Trans World Radio (TWR). Die zijn sinds het begin van het jaar opnieuw in de Lage Landen te ontvangen. Trans World Radio is een internationale organisatie die christelijke radioprogramma's maakt in meer dan tweehonderd talen om het Evangelie bekend te maken in de hele wereld. 'De Bijbel Door' is een serie die in vijf jaar tijd de hele Bijbel doorgaat. Elk hoofdstuk wordt besproken door Cor Weeda van TWR. Wisselend zal er een Bijbelboek uit het OT en uit het NT behandeld worden. Hiermee biedt TWR luisteraars de mogelijkheid om de hele Bijbel beter te leren begrijpen. De programma's zijn gebaseerd op de Amerikaanse radioserie 'Thru the Bible' van dr. J. Vernon McGee. TWR zendt deze serie wereldwijd al in ruim honderd verschillende talen uit.

DI 5 JAN: De leiding van de organisatie Llink maakt bezwaar tegen de erkenning van alle publieke omroepen die vanaf komend najaar mogen uitzenden. Dit doet men naast het bezwaar dat men heeft tegen het besluit Llink geen zendlicentie te geven. Volgens de organisatie is er sprake van een duidelijk onzorgvuldige besluitvorming, waardoor alle erkenningbesluiten onrechtmatig zijn. In november sprak een woordvoerder van Llink al van

een 'politiek spel'. "De minister baseert zijn besluiten inzake erkenningen van de publieke omroepen op adviezen die zonder wettelijke grondslag tot stand zijn gekomen. Volgens de adviesorganen zelf ontbreekt het aan een toetsingskader. De Visitatiecommissie spreekt daarnaast van een gebrek aan goede gegevens. Uit de rapporten blijkt dat er nooit een grondige en degelijke analyse is gemaakt van de totale programmering van Llink. Desondanks menen de adviesorganen Llink een negatieve beoordeling te kunnen geven. Ook het feit dat bestaande omroepen in de procedure een lichtere toetsing doorstaan dan de aspirant-omroepen druist in tegen alle rechtsbeginselen", zo maakte Llink in een persbericht bekend.

WO 6 JAN: Op Nederland 1 wordt vanaf zaterdag 16 januari op prime time de KRO nostalgieshow 'De Leukste Jaren' (foto) uitgezonden. Het is een show in de traditie van 'Het Gevoel Van'. In de uitzending vormen opvallende gebeurtenissen, liedjes en gadgets uit de jaren '60, '70, '80 en '90 een feest der herkenning, aldus een woordvoerder van de KRO. In het programma krijgt elk decennium een teamcaptain toegewezen. "In een reeks vrolijke

krachtmetingen hopen de teams de stemmen van het studiopubliek te winnen. Dat publiek stemt via sms welk decennium met recht het predicaat 'De Leukste Jaren' verdient."

WO 6 JAN: Storingen in de radio-ontvangst door internationale stations met een (te) sterk zendbereik moeten binnenkort tot het verleden behoren. De coördinatie van FM-frequenties is de afgelopen jaren in internationaal verband besproken en onlangs is er een akkoord bereikt, maakte een woordvoerder van het Agentschap Telecom (AT) in Groningen bekend. De onderhandelingen werden gevoerd met Duitsland, België, Frankrijk, Groot-Brittannië, Denemarken en Luxemburg. Door de internationale coördinatie worden ontvangstproblemen van commerciële stations als Q-Music, Sky Radio en Radio 538 in Nederland verbeterd. Ook lokale publieke omroepen hebben baat bij de afspraken. Landelijke publieke omroepen zijn niet meegenomen in de regeling, omdat die minder te maken hebben met dergelijke storingsproblemen.

WO 6 JAN: Het televisieprogramma 'Met het mes op tafel' (foto) is ook het komend najaar te zien, alleen niet meer bij de NPS. De kennisquiz verhuist inclusief de makers en presenterator Joost Prinsen naar MAX. De NPS moet miljoenen bezuinigen, terwijl de ouderenomroep door de succesvolle ledenwerving vijf keer zo groot wordt. Voor MAX-voorzitter Jan Slagter gaat zo een lang gekoesterde wens in vervulling, maar NPS hoofdredacteur kunst en cultuur Bart Soepnel is ontevreden. "Het is echt met pijn in het hart dat we dit doen. Maar we moeten bezuinigen en wel zodanig dat met de fiets naar het werk komen in plaats van met de auto niet voldoende meer is. We moeten nu echt keuzen maken wat de NPS nog

kan en wil doen. Dat betekent dat er programma's sneuvelen, niet alleen op de televisie, waar het altijd over gaat, maar ook op de radio. Voor 'Met het mes op tafel' hebben we een goede plek kunnen vinden, maar dat lukt niet altijd. Heel erg vervelend, maar het moet."

DO 7 JAN: Het aantal publieke omroepen moet in 2015 drastisch zijn teruggedrongen. Dat zei bestuursvoorzitter van de Nederlandse Publieke Omroep Henk Hagoort in zijn nieuwjaarsrede. Volgend seizoen zitten er 24 zelfstandige spelers in het bestel. In 2015 moeten dat er maximaal vijftien zijn. Alleen dan behoudt de Nederlandse Publieke Omroep volgens hem zijn slagkracht en unieke karakter.

DO 7 JAN: De omroepgidsen zijn de afgelopen vijf jaar tussen de 7,5 en 25 procent van hun oplage kwijtgeraakt. Het slechtst presteren de Avrobode, de Televisier en de VARA Gids. Dat blijkt uit de jongste HOI-cijfers. Twee omroepbladen zijn gedurende de afgelopen vijf jaar gegroeid, TV Krant

(plus 2%) en TV Film (plus 22%). In absolute zin is Veronica Magazine de grootste daler. Dat tijdschrift raakte 130.000 exemplaren kwijt. De oplage is nu 898.642. Daarmee is het tijdschrift nog wel veruit het grootste radio- en televisieblad.

VR 8 JAN: Altan Erdogan, hoofdredacteur van het weekblad Revu, wordt met ingang van 1 april hoofd Informatieve Programma's bij de VARA. Hij volgt daarmee Ger Ackermans op, die de functie de afgelopen periode ad interim vervulde. Erdogan (42) begon zijn journalistieke carrière eind jaren tachtig bij het Haarlems Dagblad. Bij Het Parool (1992-2000) en de Volkskrant (2000-2007) werkte hij in verschillende functies, onder meer als adjunct-hoofdredacteur bij Volkskrant Magazine en hoofdredacteur en bedenker van Volkskrant Banen. De laatste twee jaar was Erdogan hoofdredacteur van Revu. Daar werkt hij momenteel aan een reorganisatie van de redactie. Erdogan: "De VARA begrijpt dat ik deze klus eerst wil klaren, om die reden zijn we uitgekomen op de datum 1 april. Dat was voor mij een voorwaarde om 'ja' te zeggen tegen deze droombaan, want dat is het." VARA programmadirecteur Frans Klein verheugt zich op de komst van Erdogan: "Onze informatieve radio- en televisieprogramma's vormen de ruggengraat van ons programma-aanbod. Altan heeft een ruime journalistieke achtergrond. Ik ben ervan overtuigd dat hij uitstekend in staat zal zijn om onze missie te vertalen naar aantrekkelijke en relevante in-

formatieve programma's en daarbij ook te zorgen voor vernieuwing."

MA 11 JAN: Wouter van der Goes is afgelopen week gestopt als Program Director bij het commerciële radiostation Q-music. Van der Goes zegt dat hij weer gewoon radio wil gaan maken. "Ik word veel gelukkiger van alleen radio." De functie Program Director is overgenomen door Erwin Deckers die dit ook doet voor Q-music in België. Van der Goes blijft voorlopig wel iedere werkdag van 12.00 tot 13.00 uur het radioprogramma 'De Hitlijn' presenteren. Wouter van der Goes startte zijn radiocarrière in 1995 bij Radio 538. In 1998 stapte hij over naar Veronica FM op 1 januari wat later Yorin FM werd. Van 2004 tot 2006 was hij de opvolger van Ruud de Wild bij het publieke jongerenstation 3FM. Van der Goes stapte in 2006 over naar Q-music om als dj en programmadirecteur te werken.

MA 11 DEC: De elfde editie van de Top 2000 trok 10,5 miljoen Nederlanders via radio, televisie en internet. Dat is 73 procent van de bevolking van tien jaar en ouder. Dit blijkt uit gepubliceerde cijfers van onderzoeksbureau Radiocall. Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van Radio 2. Vorig jaar bereikte de jubileumeditie van de Top 2000 nog 100.000 mensen meer, het record tot dusver. Een onderzoeker van de Nederlandse Publieke Omroep concludeert dat de Top 2000 qua luisteraantallen het plafond heeft bereikt. Hetzelfde geldt volgens hem voor de actie '3FM Serious Request' die 75 procent van de bevolking aan zich wist te binden, evenveel als in 2008. Radio 2 bereikte met de radiomarathon 6,7 miljoen luisteraars (6,8 miljoen in 2008). De luisteraars waardeerden de laatste editie met het rapportcijfer 7,8. Opvallend is het hoge aantal jonge luisteraars: 2,4 miljoen in totaal. "De Top 2000 is populair bij vrijwel alle generaties", concludeert netmanager Kees Toering uit de cijfers. Op de website van de Top 2000, waarop voor het eerst bewegende beelden vanuit de radiostudio waren te zien, was het drukker dan ooit. Het zogenaamd aantal unieke bezoekers steeg met 62 procent naar 721.000. De Top 2000 begon op eerste kerstdag op het middaguur en eindigde 156 uur later op oudejaarsavond.

DI 12 JAN: De Olympische Winterspelen staan voor de deur en om verslag te doen van dit evenement wordt alles uit de kast gehaald. De NOS zendt hele avonden uit en Edwin Evers krijgt een ochtendshow op de televisie. Tijdens de Olympische Spelen in het Canadese Vancouver zendt RTL 7 iedere ochtend tussen 6.00 en 10.00 uur het programma 'Evers Staat Op' uit. Sporters schuiven na hun wedstrijden bij de deejay aan. Er reist ook een peloton BN'ers af naar Vancouver. Nick & Simon lieten al weten dat ze van de partij zijn. RTL Boulevard weet te

melden dat Guus Meeuwis ook nog naar Canada vliegt. De NOS begint haar live uitzendingen iedere avond rond zeven uur en gaat dan door tot de laatste wedstrijd. Presentator Mart Smeets heeft zin in de marathonuitzendingen. Smeets: "Je hoeft geen medelijden te hebben. Wij hebben een fantastisch vak en wij mogen dat eens in de zoveel tijd, bij een dergelijk groot evenement, uitdragen en dat is enig om te doen. Ik weet het, ik klink als een oude zool en dat ben ik ook, maar ik vind het gewoon nog steeds leuk."

WO 13 JAN: Vandaag is het precies honderd jaar geleden dat de eerste publieke radio-uitzending plaatsvond. Op 13 januari 1910 konden de bezoekers van een voorstelling van de Metropolitan Opera House live ook luisteren via radio-ontvangers. Ook op verschillende andere plekken in New York was dit het geval. Het was uitvinder en operaliefhebber Lee De Forest (1873-1961) die de experimentele uitzending verzorgde. Destijds beschikte nog niemand over een radiotoestel, maar op verschillende publieke plaatsen in New York waren ontvangers opgesteld waar de pers en het grote publiek de uitzending konden volgen. Ook op de schepen in de New Yorkse haven en in het laboratorium van Lee De Forest konden mensen meeluisteren naar de aria's van de Italiaanse tenor Enrico Caruso en de Tsjechische sopraan Emmy Destinn. Het experiment was niet echt een succes, want de zangers die op het podium stonden waren nauwelijks hoorbaar, maar het was wel de eerste live radio-uitzending ooit. De Forest was een van de pioniers op het vlak van radio- en elektronicatechnologie. Het was vooral zijn uitvinding van de radiolamp of de audion, een vacuüm buis die elektronische signalen versterkt, die hem bekend maakte.

Rechts: Lee De Forest met in zijn hand de audion (1952)

WO 13 JAN: Radio is een techniek om met radiogolven draadloos boodschappen over te brengen van zender naar ontvanger. Het was Heinrich Hertz die in 1887 ontdekte hoe elektromagnetische radiogolven konden worden opgewekt en terug konden worden ontvangen. In het begin werd radio alleen gebruikt om morse-signalen uit te zenden. Door de uitvinding van de radiolamp werd het mogelijk om werkelijke geluiden uit te zenden. De audion van De Forest was de voorloper van de transistor, die vanaf 1947 zijn intrede deed en uitgevonden werd door William Shockley.

WO 13 JAN: In België werd in het begin van de 20e eeuw ook al geëxperimenteerd met radio-uitzendingen. Hier was het wachten tot 1914 op de eerste radio-uitzending. Toen luisterde de hele Koninklijke familie via een radio-ontvanger naar een aria uit "Tosca". Albert I en zijn vrouw Elisabeth waren een van de eerste radio-

liefhebbers. Vanuit een bijgebouw van het koninklijk paleis, gelegen bij de Van Praetbrug in Laken, gingen de eerste proef-uitzending met spraak en muziek de lucht in. Ingenieur Robert Bénédict Goldsmid en Raymond Brailard zonden op zaterdag enkele uren gesproken berichten en live concerten uit.

Dr. William Shockley (l) en Dr. Lee De Forest (r), 1952

WO 13 JAN: Sinds RTL Nederland eigenaar is van Radio 10 Gold, is er nog altijd interesse in een zogenaamde FM kavel. Met de huidige regels zal een ongeclausuleerd kavel nog altijd niet mogelijk zijn. Ook het geclausuleerde kavel waar Arrow Jazz FM op uitzond lijkt nu geen optie voor Radio 10 Gold. Toch sluit de leiding van RTL niets uit, aangezien het Agentschap Telecom een nieuwe procedure start. "Wij wachten de inhoud van het tenderdocument van de overheid af en zullen dan kennis nemen van de inhoudelijke argumenten met betrekking tot geclausuleerde en ongeclausuleerde kavels", aldus RTL. Het mediabedrijf wil de nieuwe aanwinst graag uitbreiden. "RTL Nederland en Radio 538 zijn en blijven onveranderd ambitieus op het gebied van radio. Daarin past de overname van Radio 10 Gold, ons streven om het succes van Radio 10 Gold verder uit te bouwen en het groepspotentieel te vervullen."

DO 14 JAN: De Nederlandse Publieke Omroep (NPO) heeft directeur Innovatie en Nieuwe Media, Michel Mol, tijdelijk op non-actief gesteld. Er is een onderzoek gestart naar mogelijke belangenverstrengeling van Mol. De leiding van de NPO onderzoekt of haar directeur in de periode 2004-2006 opdrachten verstrekte aan twee bedrijven waar hij privé nauwe banden mee had, zoals anonieme bronnen beweren. Bovendien zouden er facturen zijn betaald terwijl daar nauwelijks een prestatie tegenover stond. De NPO beschouwt de beschuldigingen als zeer ernstig en reden voor een onderzoek, omdat het om publiek geld gaat. Mol was volgens de NPO van 2002 tot

2006 als bestuurslid en aandeelhouder (met minder dan 3 procent aandelen) betrokken bij het bedrijf Nieuw Akademia. Tot 2006 hoefde een belang kleiner dan 10 procent volgens de Mediawet niet gemeld te worden. Bij een tweede bedrijf had hij geen formele, maar wel vriendschappelijke banden. In 2006 ontstonden vermoedens van belangenverstrengeling, waarna Mol alle persoonlijke banden moest verbreken. "Mol werd opgedragen te zorgen voor een transparante facturering en een adequate administratieve organisatie", aldus de NPO. Het nieuwe onderzoek moet zich richten op de vraag of er nieuwe feiten zijn en of de eerder gemaakte afspraken precies en tijdig zijn nageleefd. "Het onderzoek is nodig", vindt NPO bestuursvoorzitter Henk Hagoort. "Alleen zo kan blijken of er een grond van waarheid zit in de beschuldigingen." Voor de duur van het onderzoek is Mol op non-actief gesteld.

MICHEL VAN HOOFF EN HANS KNOT Met dank aan redactie RadioVisie

Stopzetting samenwerking

Onlangs heeft gedelegeerd ad interim bestuurder Piet Van Roe van de VRT in Vlaanderen beslist om de samenwerking met algemeen directeur Media Mieke Berendsen (foto) stop te zetten. In onderling overleg is afgesproken om hier geen commentaar meer aan toe te voegen. Dit vertrek kadert in het vaste voornemen van de CEO om de organisatiestructuur te vereenvoudigen en te beginnen aan de top, bij het directiecollege van de VRT. Dan moeten er uiteraard moeilijke keuzes gemaakt worden. De herschikking van de directie zal aan de raad van bestuur worden voorgelegd. In een persbericht laat de Vlaamse publieke omroep nog weten Mieke Berendsen te bedanken voor haar inzet en toewijding van de afgelopen 3,5 jaar.

Webradio

We komen er zelf met een zekere regelmaat op terug, de tarieven die Sabam hanteert voor webradio's kunnen beter worden afgesteld. Blijkbaar zet de auteursvereniging 2010 in met betere voornemens want via Belga meldden ze dat kleine, georganiseerde webradio's vanaf nu een pak minder zullen moeten gaan betalen. Het 'probleem' lag bij de structuur van de 'internet-zenders'. Persoonlijke initiatieven werden anders behandeld dan VZW's die zich aan radio via het wvw waagden. Wie eigenhandig 'radiootje wilde spelen', kwam er genadig vanaf, omdat hij/zij in de meest gunstige tarievenschaal verzeilde. Van zodra men zich ech-

ter ging structureren in, bvb de vorm van een VZW, werden de tarieven opgetrokken. Dat is vanaf vandaag niet langer het geval, liet Sabam weten. Door rekening te houden met de individuele omzetcijfers van de diverse verenigingen, kan men de tarieven nu per geval aanpassen. De VZW die zo goed als geen omzet haalt, zal nu ook van het laagste tarief kunnen genieten. Bedragen werden even wel niet genoemd door Sabam.

REDACTIE RADIOVISIE

In ons eigen kikkerlandje verbazen we ons wel eens over het overaanbod aan prijzen die worden uitgedeeld via programma's op radio en televisie. Voor de meest simpele vragen, die door sommigen nog met moeite beantwoord worden, ligt bij wijze van spreken goud weggelegd. Ik herinner me nog hoe blij mijn moeder was in de vroege jaren zestig naar huis te komen vanuit het verre Hilversum met een door haar gewonnen quiz voor huisvrouwen, georganiseerd door de KRO en het programmateam van 'Moeders Wil is Wet'. Heel de familie en kennissenkring werden op de hoogte gesteld van het winnen van de prijs, een damasten tafellaken; dat spoedig met trots werd uitgespreid op de eettafel. Dan is het anno 2010 toch heel wat anders. Zo hoorde ik recentelijk over de grandioze prijzen die worden weggegeven door de eigenaren van het radiostation 'Andalus Islamic Radio' in Somalië. Let wel het gaat om een aan Al-Qaeda gelieërd station in een islamitisch land, hetgeen ook neer is gelegd in de naamgeving van het station. Wel, recentelijk werd een doorsnee van de bevolking uitgenodigd mee te doen aan een quiz. Zo waren er commandanten, soldaten en ook nog eens burgers uitgenodigd om mee te doen. Druk van boven maar toch nog enig klein respect voor de burgers. In dit islamitisch land en op het islamitische radiostation ging het om een islamitische quiz, georganiseerd door de groepering Shabaab Mujahedin. Alle vragen, gesteld in de quiz, hadden betrekking op de moderne jihad en de geschiedenis van de belangrijkste martelaren in die strijd. De vragen werden ook nog eens ondersteund door middel van het laten horen van allerlei geluidsfragmenten uit het archief van het radiostation. Een soort van kennisquiz van het nivo van 'De Stemband', 'Raad waar die staat' en van 'Radiorebus'.

Werd bij het winnen van de drie bovenstaande eenvoudige intelligentie quizjes nog zuinig met prijzen omgegaan, immers alle drie werden door de publieke omroep onder toezicht van de staat uitgezonden, op Andalus Islamic Radio in Somalië gaat men grof om met de prijzen om de mensen gelukkiger te maken in een

van de meest arme landen van het Afrikaanse continent. De winnaar werd, zeker niet ter zelfverdediging, uitgerust met een hoogwaardig kalashnikov geweer, tevens voorzien van de nodige munitie om het apparaat zeker waardig te kunnen gebruiken in de welbekende strijd. De tweede prijswinnaar kreeg een gelijksoortig wapen, deze keer alleen van goede kwaliteit en voorzien van een computer. De vraag is waar de munitie vandaan dient te komen. Waarschijnlijk wel te bestellen via internet. En de derde prijs dames en heren was er een van middelmatige kwaliteit met een complete computer. Wel dient er aan toegevoegd te worden dat de drie winnaars, dit na een slopende strijd, waardig dienden te beloven de gewonnen objecten niet mee naar huis te nemen maar dat ze deze alleen mogen gebruiken als ze zich volledig gaan inzetten voor de jihad. Ik zou blij geweest zijn met het winnen van vier nieuwe batterijen voor de wereldontvanger, waarop ik iets meer zou kunnen beluisteren dan Andalus Islamic Radio.

HANS KNOT

Gedag aan de BBC

Jonathan Ross gaat de Britse omroep BBC verlaten. Het besluit van de 49-jarige presentator komt vijftien maanden na een rel over een serie obscene telefoongrappen. Ross maakte bekend dat hij niet gaat onderhandelen over zijn contract, dat in juli afloopt. In oktober 2008 werden Ross en cabaretier Russell Brand geschorst door de leiding van de staatsomroep. Het duo had obscene voice-mails achtergelaten op het antwoordapparaat van acteur Andrew Sachs, bekend van zijn rol als de Spaanse ober Manuel in de televisieserie 'Fawlty Towers'. De telefoontjes zorgden voor duizenden klachten van het Britse kijkerspubliek. Ross is een van bekendste gezichten van de BBC. Geruchten gaan dat hij jaarlijks een salaris van 6,7 miljoen euro opstrijkt. De omroep wil dit bedrag niet bevestigen. De BBC staat onder druk om de salarissen van televisietalenten terug te dringen, omdat het een publieke omroep is en de salarissen feitelijk betaald worden door de belastingbetaler.

Verkoop DAB boven de 10 miljoen exemplaren

Het moge duidelijk zijn dat wij in de Lage Landen als België en Nederland van het volgende bericht mogen dromen. Maar in Groot-Brittannië zijn ze ons duidelijk een stapje voor. De UK Digital Radio Development Bureau heeft, via een persbericht, namelijk bekend gemaakt dat het verkoop aantal van digitale radio's in het land de 10 miljoen exemplaren is overschreden. Gedurende de laatste drie jaren is de verkoop van het aantal toestellen redelijk gelijk gebleven, met telkens zo'n twee miljoen toestellen per jaar. Economisch gezien staat hier een bedrag van 170 miljoen Pond voor.

In april 2009 promoveerde Onno Sinke tot doctor in de Letteren aan de Rijksuniversiteit te Groningen. De promotie vond plaats naar aanleiding van zijn proefschrift 'Verzet vanuit de verte. De behoedzame koers van Radio Oranje'. Hans Knot schreef er destijds een uitgebreide recensie over. Eén van de reacties die we ontvingen was afkomstig van Gidi Verheijen, die we u niet willen onthouden:

'Een paar jaar geleden nam Onno Sinke contact met mij op met een aantal vragen met betrekking tot de radio-ontwikkeling gedurende de Tweede Wereldoorlog. Hij had vernomen dat ik bezig was met een onderzoek naar de geschiedenis van het radiotoestel in voornoemde periode. Op dat moment had ik niet alle antwoorden op zijn vragen beschikbaar. Verder wilde ik toen ook niet alle informatie ter beschikking stellen, omdat ik van plan was zelf een publicatie over mijn onderzoek uit te brengen. Ongeveer tegelijkertijd zijn onze publicaties uitgebracht: het proefschrift van Onno Sinke in april 2009 en mijn boek 'Het radiotoestel in de Tweede Wereldoorlog' op 29 maart dat jaar.

De in uw artikel genoemde studies ken ik goed en ik heb vooral veel waardering voor de uitgebreide studie van Dick Verkijk. Zoals ik in het voorwoord van mijn boek beschrijf is over radio gedurende de Tweede Wereldoorlog veel gepubliceerd, maar dan uitsluitend over radio in de zin van radio-omroep. Mijn boek is de eerste publicatie die radio als radiotoestel in veel facetten behandelt. En natuurlijk komt Radio Oranje daarin ook regelmatig aan de orde. Ik heb veel waardering voor het boek van Onno Sinke en weet dat het hoofdoel van zijn studie was de doelstelling en effectiviteit van de programma's van Radio Oranje in de oorlogsvoering na te gaan. Helaas blijft bij die doelstelling het aspect onderbelicht wat Radio Oranje voor de Nederlandse bevolking betekende. Het is juist dat Radio Oranje maar een beperkt aantal minuten per dag uitzond en het is ook juist dat de uitzendingen er niet toe geleid hebben dat de bevolking opvallend en aanvallend de Duitsers tegemoet is gaan treden.

Ontvangstbewijs voor inbeslaggenomen radio

Naar mijn gevoel is er te weinig aandacht besteed aan het feit welke invloed Radio Oranje, bedoeld of onbedoeld, heeft gehad op de mentale weerbaarheid van de Nederlanders. Radio Oranje bracht bemoediging en was voor veel Nederlanders een steun en houvast. Ook bracht Radio Oranje Nederlanders ertoe in verzet te komen. Mijn boek beschrijft voorbeelden die een relatie hebben met radiotoestellen. De betreffende verzetsacties (oproepen via aanplakbiljetten en de V-acties) leidden tot felle reacties van de Duitsers. Zo werden in Maasbracht, Reuver en Lichtenvoorde na verschillende incidenten de radiotoestellen van alle inwoners als strafmaatregel in beslag genomen. Dergelijke repressieve maatregelen vormden voor onze landgenoten geen aanmoediging voor collectieve en openlijke verzetsacties. Duidelijk is wel dat de leiding van Radio Oranje zich realiseerde dat het geen zin had en zelfs gevaarlijk en onverantwoordelijk was om Nederlanders tot min of meer onbezonnen acties op te roepen. Daarom is terughoudend omgegaan met het doen van algemene oproepen tot verzet.

Anders dan Onno Sinke in zijn boek concludeert, werd er veel naar Radio Oranje geluisterd. En wie niet luisterde of luisterde kon of durfde kreeg via vlugschriften en informatieblaadjes het nieuws doorverteld. Daarbij was de inhoud van de berichten minder van belang dan het besef dat het verzet tegen de Duitsers nog steeds niet opgegeven was. De conclusie van Onno Sinke dat

er weinig naar Radio Oranje werd geluisterd is gebaseerd op ondeugdelijke argumenten. In feite betreft het de bewering dat maar 25% van de aanwezige radiotoestellen geschikt was om naar Radio Oranje te luisteren en verder de redenering dat er (tot aan de algemene inbeslagname in 1943) ook maar ruim 1 miljoen radiotoestellen in Nederland beschikbaar waren. In enkele geschriften van na de oorlog wordt gesteld dat maar 25% van de tijdens de oorlog aanwezige radio's geschikt was om naar de kortegolf te luisteren. Deze bewering is enkel gebaseerd op een uitspraak van Tauber van de toenmalige Rundfunkbetreuungsstelle in Hilversum. Hij had er belang bij de luistermogelijkheden van de Nederlanders te bagatelliseren. Hij was tegenstander van de algemene verbeurdverklaring van radiotoestellen en betrokken bij de organisatie van de stoorzenders, zoals ik in mijn boek beschrijf.

In mijn boek demonstreer ik verder dat het aantal toestellen dat beschikking had over een kortegolfontvangst zeker hoger lag dan 35%. Verder kon Radio Oranje ook op de langegolf en middengolf beluisterd worden. Daar stonden de Duitsers wel, maar de effectiviteit van die storing was, zeker aanvankelijk, nogal matig (zoals ik in mijn boek beschrijf). Tenslotte mag de omvang van de verspreiding van de boodschap van Radio Oranje niet afgemeten worden aan het aantal aanwezige radiotoestellen. Een gemiddeld gezin bestond toen uit ruim 5 personen, een vermenigvuldigingsfactor die niet gering is. Een andere vermenigvuldigingsfactor voor de bepaling van de verspreiding van de boodschap van Radio Oranje wordt geleverd door de vlugschriften en informatieblaadjes die na elke uitzending verspreid werden.

De persberichten in april 2009, bij het verschijnen van het boek over Radio Oranje, ademen een negatieve klank over het effect van Radio Oranje. In de ogen van 2009 was de aanpak van de Nederlandse regering van het instrument Radio Oranje zeker onprofessioneel en amateuristisch te noemen en het is zeker juist dat Radio Oranje, om goede redenen, niet heeft opgeroepen tot massaal en collectief verzet van de Nederlandse bevolking, maar dat laat onverlet dat de programma's een sterk bemoedigend effect hebben gehad op de Nederlandse bevolking. De perspublicatie heeft dan ook tot veel verontwaardigde reacties van krantenlezers geleid, die zich Radio Oranje nog goed kunnen herinneren en zich niet herkennen in het negatieve beeld dat de perspublicatie opriep met koppen als 'Radio Oranje weinig effectief'.

GIDI VERHEIJEN

Inderdaad gaan we dit keer een fiks aantal decennia terug in de tijd en wel naar 1961. Er zal worden geprobeerd zoveel mogelijk herinneringen aan de muziek- en mediawereld op te halen en er zullen ook tal van andere gebeurtenissen de revue gaan passeren van bijna een halve eeuw geleden. Het is de derde aflevering in deze serie over het jaar 1961. Het eerste deel kwam in 2004 uit, terwijl deel 2 in 2006 voor het eerst werd gepubliceerd.

Let wel we zitten in een jaar dat Nederland nog volledig bezig was met de ontwikkeling naar de nieuwe democratische wereld en vooral de wijze heren in zwarte strakke pakken nog over ons beslisten. Bijna fluisterend werden sommige berichten dan ook in de berichtgeving in kranten en weekbladen gebracht in die tijd. Zullen we maar eens beginnen met de televisie want in juni 1961 werd door een woordvoerder van de NTS, de Nederlandse Televisiestichting, bekend gemaakt dat in het najaar van 1961 zou worden overgegaan tot de invoering van twee uur televisie-uitzendingen op de zaterdagmiddag. De mededeling viel echter bij lang niet alle Nederlanders goed want de twee uren vormden al 50% van de totale zendtijduitbreiding op de Nederlandse televisie, die op 1 oktober van het jaar zou ingaan. Veel gestelde vraag was of de geplande twee uren op de zaterdagmiddag niet beter in kleinere delen op verschillende avonden gepland zou kunnen worden. Immers op de zaterdagmiddag waren vele huisvrouwen buiten de deur boodschappen of andere huishoudelijke plichten aan het doen en was de middenstand ook niet in staat kastje te kijken daar men de winkel open had Ook werd gemeld dat vele anderen op de vrije zaterdagmiddag liever een luchtje gingen

scheppen.

In Zweden was inmiddels een zevenkoppige commissie, aangesteld door de regering, diverse malen bijeen geweest en kwam in de maand juni 1961 met een voorstel bij de directie van de Zweedse staatstelevisie om in de toekomst geen buitenlandse televisieseries meer op de buis te brengen waarin wreedheid een onderdeel van de inhoud was. Dit om nadelige invloed op de jeugdigen te voorkomen. En als gevolg van dit verzoek werd de televisieserie Bonanza (foto) uit het programmaschema geschrapt. Ondertussen meldden de producers van de serie in de VS dat in de serie, in vergelijking met andere soortgelijke programma's, juist weinig geweld voorkwam.'

In dezelfde periode begon de BBC zich op een andere manier te bemoeien met de toenmalige jeugd. Men was begonnen met een televisieserie waarin de kijkers seksueel werden voorgelicht, daarbij zich richtend op de doelgroep tussen 12 en 20 jaar. In Engeland was men al veel verder met de ontwikkeling van de televisie en werd er overdag al uitzendtijd voor dergelijke programma's ingezet. Zo werden ten bate van het voorlichtende programma brieven gestuurd naar alle hoofden van de scholen met het verzoek op de uitzendingen af te stemmen en na afloop van iedere aflevering de gestelde vragen door deskundigen te laten beantwoorden.

In het West Duitse Kiel werd rond die tijd een congres gehouden van oogartsen en ook daar kwam het onderwerp 'televisie' ter sprake. Een van de adviezen, die werden geopperd, was dat bejaarde mensen, die televisie kijken, een speciale bril dienden aan te schaffen en dat voor andere leeftijdsgroepen het zeker ook aan te raden was. De speciale brillen zouden de kwaliteit van het beeld zwakker maken, doch verlichten tevens de omtrek. Bij het niet dragen van deze bril was er bij langdurige inspanning tijdens het televisiekijken sprake van kijken naar een klein beeldoppervlak, waardoor aanhoudende oogproblemen zouden kunnen ontstaan. Ook werd door deskundigen aangevoerd dat het heel verstandig was de televisie tevens als verlichting van de donkere kamer te laten fungeren en het zeker te adviseren was genoeg andere verlichting te laten schijnen tijdens het televisiekijken. Door extra verlichting van de kamer was het op die manier ook niet nodig dicht bij het televisietoestel te kruipen, wat ook van slechte invloed was op de ontwikkeling van de ogen.

Tenslotte viel er te melden dat vlak voor de zomer Tom Manders met de leiding van de VARA een contract had ondertekend voor liefst 24 televisieshows, met elk een duur van een uur. De shows zouden over drie winterseizoenen worden verdeeld en op zaterdagavonden worden geprogrammeerd. In november dat jaar werd de eerste uitgezonden en werd de show telkens opgenomen in een zaal met publiek. 'In elk programma zullen een vast team aan begeleiding, een vaste ballet-

groep en afwisselende gastartiesten Tom Manders, ofwel Dorus, begeleiden', meldde het persbericht van de VARA.

Een televisiefragment waarin over de mogelijkheden van radio wordt gepraat, uit Dorus zijn programma, is zeker de moeite waard om te gaan bekijken op internet:

<http://biografie.vara.nl/#/persoon/24/tom-manders?item=320&type=video&title=saint-germain-des-pres-de-krokus-en-de-hyacint&totop=1>

Ondertussen was een enkeling in Nederland en België al in het bezit van een transistorradio, een prachtige manier om radio de huiskamer uit te halen en op alle mogelijke manieren en op allerlei plekken het geluid uit de radio te laten klinken. Van de tuin via de schuur, de zolder, het strand en het voetbalveld, de transistorradio werd een gewild object. Op de Jaarbeurs in Brussel werd ondermeer door de firma Braun de Transistor KT31 voorgesteld, in het bezit van 7 transistors en in de uitvoering met Lange Golf, Middengolf en Korte Golf. Het was trouwens niet de eerste transistorradio uit de Braun collectie want eerder waren al de Braun T4, Braun KT24 en KT22 op de markt gebracht.

Op de radio werden vijf in huize Knot, via de draadomroep, voorzich-

tig via de BRT bekend gemaakt met het geluid van Milva (foto). Ze werd in 1939 op 17 juni geboren onder de naam Maria Ilva Biolcatt in het Italiaanse Goro en kreeg al op vroege leeftijd zangles. Het was haar moeder die haar enorm stimuleerde daar ze toekomst zag voor Milva als operazangeres. Moeder trad zelf vaak op in het regionaal bekende gezelschap 'Wandra Ostia Revue Gezelschap'. Een verhuizing volgde toen Milva 16 jaar was en wel naar de grote stad: Bologna. Maar een grote stad betekende ook meer kansen en dus werd ze ontdekt en behaalde ze in de daarop volgende jaren successen via de Italiaanse radio.

Op het San Remo Songfestival, destijds een van de belangrijkste ter wereld, trad ze in 1961 op en behaalde individueel de derde plek. Het nummer 'il mare nel cassetto' bracht het vervolgens tot de derde plaats in de Italiaanse Top Tien. Niet veel later verscheen ze weer in de hitlijst met 'Flamenco Rock', waarmee je destijds de hoogste positie overnam van de Amerikaanse formatie 'String a longs' en het nummer 'Wheels'. Gelukkig dat ik ook al in 1961, toen ik twaalf jaar was en de radio af en toe harder en harder zette, al de nodige aantekeningen maakte.

Maar over het nummer 'Wheels' gesproken dient wel vermeld te worden dat ook Billy Vaughn dit nummer opnam en in juni 1961 op de 26ste plaats stond van de Amerikaanse Hot One 100. Op de achterkant bracht men het nummer 'Orange Blossom Special' uit dat goed gevuld met violen was. Vreemd genoeg waren er in Nederland en België twee platenlabels nodig, te weten respectievelijk London en Dot. Van het nummer 'Wheels' kwamen, zoals in die tijd met vele nummers het geval was, nog meer versies uit. Ik noem bijvoorbeeld die van de Free Lancers, een nummer die verder niets deed. Tenslotte verscheen op het Imperial label een versie van The Ramrods.

In Amerika was de populariteit van de popsterren helemaal uit de hand gelopen. Niet alleen de hitparade van de meest verkochte platen verscheen er wekelijks, nee er waren meer lijstjes die werden gepubliceerd. Men had een fantastische barometer ontdekt in het aantal politieagenten dat een ster diende te beschermen tijdens een optreden. Zo had Elvis Presley er zeventien nodig, waarvan twee ter paard. Voor Frankie Avelon, Bobbie Rydell en Fabian stond het aantal op elf politieagenten. Paul Anka was dan wel populair maar kon het met slechts negen agenten af ter bescherming voor te

opdringerige fans.

In Noorwegen had de Duitse zangeres Lolita zich ontpopt als een van de grootse zangeressen van de laatste vier jaren. Liefst 23 weken wist ze zich in 1961 in de Noorse bestseller lijst te handhaven. De hitlijst bestond trouwens in Noorwegen pas vier jaar. Uit onderzoek bleek dat de van Italiaanse ouders en in België wonende Rocco Granata de meest succesvolste was in de Noorse hitlijsten met 26 weken aan notering voor het nummer 'Marina'.

In de bioscoop kwam in de zomer van 1961 een huilebalk film met Conny Froboess. Ze was nog geen 18 jaar en had al een paar jaar het ideale tienerduo gevormd met Peter Kraus. Het leken echte boezemvrienden. Het tweetal diende een voorbeeld voor de opgroeiende jeugd in Duitsland te zijn en bij succes ook nog eens alle aandacht in de omliggende landen en dus ook in Nederland en België. Na een aantal gezamenlijke hits en nog veel meer optredens gingen beiden hun eigen weg en constateerden vele ouders dat de positieve ontwikkeling van beide jongelingen wel heel wat sneller ging dan bij de eigen puberende kinderen.

Ondertussen was de nog zeer jonge Froboess ook aardig op weg een populaire filmster te worden, niet alleen in de rol van lieflijk zangeresje, maar ook als zeer belovend aankomende filmster met een grote portie aan acteertalent. Dit was ondermeer te zien in de film 'Mein Mann, das Wirtschaftswunder' die in 1961 in de Belgische en Nederlandse cinema's was te zien en een jaar eerder al in Duitsland op het witte doek werd ver-

toond. Ze speelt in deze film de dochter van een weduwnaar, een rijke industrieel – Alexander Engelmann. Ze was 16 jaar, enigszins verwaarloosd en droeg de naam Julia. Vader besloot een moeder te zoeken en trouwde de actrice Ilona Farkas, die hij tijdens een vliegreis had ontmoet. Het leek op een zakelijke arrangement zoals het huwelijk tot stand was gekomen. De nieuwe echtgenote zette echter de hele huishouding naar haar hand en werd het idool van de jonge dochter. Dit bracht de nodige hilarische momenten waarbij moeder, het zij tijdelijk, het gezin verliet. Alles kwam uiteindelijk weer goed en ook Julia zou de man van haar leven vinden. Hoofdrollen in de film waren weggelegd voor Heinz Erhardt, Marika Röck en Cornelia Froboess. Een film die tegenwoordig als een van de Duitse 'cultfilms' wordt beschouwd en via internet zeker is te bestellen.

Op het Nederlandse toneelgebied was de rol van Johan Kaart in de musical 'My Fair Lady' een veelbeschreven onderwerp. Kaart, die uit een rijke artiestenfamilie kwam, had de rol altijd al willen spelen maar was er in zijn toen al ruim 46 jaar durende loopbaan tot op dat moment nog niet aan toegekomen. Uit de positieve kritieken bleek vooral dat hij duidelijk en overtuigend aan een groot en verwend publiek had laten zien dat hij behoorde tot de grootste artiesten die ons land op dat moment had. Voor de ingewijden en vaklieden op toneelgebied was dit geen nieuws, maar in doorsnee was het denken over 'groot zijn' vooral verbonden als je in de categorie 'dramatische rollen' sterk op de voorgrond trad.

Bij Johan Kaart was dit gelukkig niet het geval daar hij, door zijn decennia lange ervaring, in allerlei genres thuis was. In 1961 speelde hij bijvoorbeeld een zeer sterke rol in het televisiespel 'Een inspecteur voor U'. Het was de tijd dat er slechts een paar uur per dag op de televisie werd uitgezonden en vele burens bij elkaar in de huiskamer zaten bij gemis aan een eigen toestel. Tja, en van dat ene genoten programma kon dan dagenlang worden nagepraat en bovendien het gemis worden overgedragen aan hen die niet de mogelijkheid hadden gehad een dergelijk programma te zien. Een voormalig collega zei over Johan Kaart: 'We hebben in Nederland eigenlijk maar één man, die zowel het komische als dramatische spel tot in perfectie beheerst en op eminente wijze kan vertolken en dat is Johan Kaart.'

Als we teruggaan naar de jaren twintig van de vorige eeuw, waarin Johan Kaart al redelijk actief was, dan dient zijn rol bij 'Verenigd Toneel' genoemd te worden waarin hij, onder regie van Verkade, speelde in 'Het proces Mary Dugan'. Het stuk speelde zich af in een rechtszaal en de regie had bepaald dat men als bezoeker echt ook de indruk diende te hebben betrokken te zijn bij een rechtszaak; dus dat men als het ware in de rechtszaal zat. Besloten werd de gordijnen op het toneel tijdens de pauze niet dicht te doen maar de rechtszitting, die op het toneel werd opgevoerd, op te schorten. Normaal gaat het publiek tijdens een pauze, van meestal twintig minuten, naar de foyer voor een drankje, maar dat was niet het geval tijdens dit toneelstuk, want Johan Kaart had ook in de pauze nog iets in petto. Hij kwam tijdens de pauze met een bolhoed als een armmoedig mannetje de rechtszaal in en ging op de publieke tribune zitten om zwij-

gend zijn boterhammetje op te eten. Het leek erop of hij daar in gedachten de zaak, zoals tot dan was behandeld, geheel aan het beschouwen was. Zelfs werd de dolk, die ter bewijsvoering in de zaak aanwezig was, gebruikt om zijn boterham door te snijden. Het publiek bleef in de zaal om dit optreden ook te zien en toen de hoge heren van het Gerechtshof hun pauze erop hadden zitten en weer op het toneel verschenen volgde er een donderend applaus.

Johan Kaart zijn vader was ook toneelspeler geweest. En één van zijn grootvaders was bariton bij een opera-gezelschap geweest. Al vrij vroeg, in 1914, besloot Johan Kaart naar de toneelschool te gaan, ondanks het feit dat zijn vader hem liever de handel in wilde laten gaan. Na een paar maanden was de schooltijd al weer voorbij. Samen met een aantal andere leerlingen deed Kaart namelijk zijn beklag betreffende het zelden aanwezig zijn van de leraren, daar dezen het gewoon te druk hadden met het zelf toneelspelen. De directie van de opleiding hoorde de opmerkingen aan, waarbij ondermeer werd gesteld dat de leerlingen niet eerder op school zouden terugkeren alvorens gedegen onderwijs orde van de dag zou zijn. De directie pikte de opstandige houding niet en verwees Kaart en de zijnen de deur waardoor een einde was gekomen aan de opleiding op de Toneelschool.

Het geluk zat Johan Kaart mee dat één van de leraren echter helemaal achter hem stond en deze, Jan C. de Vos, zorgde ervoor dat Johan Kaart een contract kreeg bij de Koninklijke Vereniging Het Nederlandse Toneel. Het was daar dat Johan Kaart zijn eerste officiële rol

speelde en wel als 'Lancelot' in 'De koopman van Venetië'. Het was het begin van een lange carrière waarbij hij bij tal van toneelgezelschappen heeft gespeeld voor een breed publiek met tal van andere grootheden, ondermeer met Fien de La Mar en Louis Davids. Ook binnen de Nederlandse filmindustrie was Johan Kaart een graag geziene gast. Hij had tot 1961 al meegespeeld in 15 verschillende films, waaronder 'Sterren stralen overal', 'Ciske de Rat (zwart wit versie)' en 'De Jantjes'.

We mogen zeker ook niet vergeten dat Johan Kaart binnen de radiowereld een rol heeft gespeeld, waarbij vooral de rol van 'Opa Roel Spruit' in 'Koek en Ei' genoemd dient te worden. Het was een wekelijks feuilleton dat door de AVRO werd uitgezonden in het familieprogramma 'Ga er eens voor zitten'. Het speelde zich geheel af aan de ontbijttafel en als tune had het programma 'How do you like your eggs in the morning'. Het programma werd geproduceerd voor de AVRO door Karel Prior. Het 'Koek en Ei' behaalde meer dan 150 afleveringen en had naast Johan Kaart aan de ontbijttafel ondermeer Ko van Dijk en Emmy Mols-de Leeuwe zitten. In juni 1961 kwam er een einde aan het feuilleton.

Maar zoals al gesteld was er na het verdwijnen van de radioserie al lang weer een nieuwe kans gekomen voor Johan Kaart, inmiddels al jarenlang directeur van een eigen toneelgezelschap. Hij besloot dit gezelschap geheel te ontbinden om zich optimaal op de musical 'My Fair Lady' te kunnen richten. In een interview meldde hij destijds: "De musical is de toekomst. Als men tegen de televisie wil concurreren, zal men met groots gemonteerde stukken moeten komen. Ik ben een rasacteur en wil ook volop gaan in de musical. Slechts veertien dagen per jaar sta ik niet op de planken." En daarom hebben duizenden mensen ook in 1961 volop genoten van zijn rol in 'My Fair Lady'.

Liedjes uit deze musical werden door velen op lp aangeschaft en vol goede moed nagezongen. Ook in Huize Knot was de lp aangeschaft en was deze een succes. Zus Rika zong volop mee en genoot, niet alleen in huis maar ook in het theater, waar ze de musical My Fair Lady met klasgenoten zag. Wel moest ze daarvoor vanuit Groningen helemaal naar Amsterdam reizen. Haar directe herinnering volgt: 'Ik zat toen 's avonds op de Mater Amabilis (Beminnelijke moeder) School, kortweg de MAS genoemd. Het was een speciale opleiding voor werkende meisjes met een leeftijd vanaf 17 jaar. Vakken waren ondermeer kinderverzorging, medische raad, woninginrichting, maatschappijleer, gezinsverzorging, muziek (dhr. Bernhard Sleumer), handwerken, naaien en koken. Na drie jaar kreeg je een getuigschrift. De musical is destijds behandeld in de muziekles. Ieder jaar hadden wij een uitstapje. In 1961 gingen we dus naar Amsterdam naar een uitvoering van 'My Fair Lady' met in de hoofdrollen Wim Sonneveld, Margriet de Groot en Johan Kaart. Ik kende hem wel van toneelstukken, die werden vertoond op de televisie.

Johan Kaart in
'Koek en ei'

Met een touringcar gingen we 's morgens vroeg weg uit Groningen en kwamen zeer laat weer thuis vanuit Amsterdam. In de pauze liep Wim Sonneveld gewoon tussen het publiek en maakte hier en daar een praatje. Het was een geweldige uitvoering en ik heb genoten van mijn eerste bezoek aan een musical. Op de terugreis zijn de meeste liedjes nogmaals gezongen, maar dan door een stelletje amateurs (de meiden van de MAS met als soliste Heleen Zuidland (later Koetsier). Zij had ook een gitaar bij zich. Geweldig, het was één groot feest. De reis werd ondermeer gefinancierd door een eigen bijdrage, immers we werkten allemaal al.'

In de maand maart 1961 werden door Prins Albert en Prinses Paola van België de toenmalige vertegenwoordigers van de Belgische Zuidpoolexpeditie op het vliegveld Zaventem welkom geheten (foto). Na een verblijf van liefst 16 maanden op Antarctica werden ze door het Koninklijke paar dus hartelijk onthaald. Het Belgische onderzoek in Antarctica kende op dat moment al een lange en rijke traditie. De eerste overwintering en expeditie van wetenschappelijke aard vond onder leiding van Adrien de Gerlache (1897 tot 1899) plaats. Aan boord van de Belgica werden vele internationaal erkende wetenschappelijke resultaten verzameld.

Zestig jaar later, ter gelegenheid van het Internationaal geofysisch jaar, zette een nieuwe Belgische expeditie onder leiding van Gaston de Gerlache, de zoon van Adrien, voet aan wal op Antarctica (1957-1959). Dit team bouwde het Belgische onderzoeksstation 'Koning Boudewijn' gevestigd bij Prinsesse Ragnhild Kyst. Het Belgische station integreerde in een synoptisch netwerk van geofysische waarnemingen, uitgevoerd door meer dan vijftig stations, en droeg zo bij tot onze kennis van weer en klimaat en van de hogere atmosfeer. Het station diende ook als uitvalsbasis voor veldwerk en geografische verkenning landinwaarts. In die tijd was het grootste gedeelte van Antarctica nog volslagen onbekend. Reizen over het grillige terrein van gletsjers en spleten was – en is – niet vanzelfsprekend en men kampt bovendien voortdurend met onvoorspelbaar weer en opwaaiende sneeuw. Het hoeft dus niet te verbazen dat activiteiten op Antarctica afhankelijk zijn van het uitgebouwde internationale raamwerk, vooral in nood- en reddingsoperaties.

Dankzij dit initiatief behoorde België tot de twaalf landen die het Antarctisch Verdrag hebben opgesteld en ondertekend (Washington, 1959). Gedurende tien jaar vonden bijna opeenvolgend drie Belgische en drie Belgisch-Nederlandse expeditieplaats op de Koning Boudewijnbasis. Deze expedities, waarbij gebruik werd gemaakt van zee-, land- en luchttransport, vonden in de zomers plaats, met teams van ongeveer twintig mensen die van tijd tot tijd en voor korte periodes het gezelschap kregen van andere wetenschappers.

Aandacht in deze aflevering ook voor het werk van filmregisseur Fons Rademakers, die op hoge leeftijd in 2007 kwam te overlijden. Hij heeft ons vele mooie films nagelaten, waarbij een deel in zwart wit. Eén van de films kwam in het belichte jaar 1961 voor het eerst in de bioscopen en heette: 'Het mes' (scene-foto). Het verhaal het leven van Thomas, een jongen die op de leeftijd is gekomen dat het puberen een grote rol gaat spelen. Hij is in isolement gekomen met

de wereld van de volwassenen. Met zijn moeder, die weduwe is, en haar vriend ontstaat een ijzige verhouding en eigenlijk heeft hij alleen maar contact met Toni, een meisje van zijn eigen leeftijd. Thomas doet dingen die een gemiddeld kind van zijn leeftijd destijds niet zou doen. Zo stal hij ondermeer een mes, dat hij aantrof op een tentoonstelling over het missiewerk, dat vanuit Nederland werd verricht. Het mes was afkomstig uit een Oosters land en zette Thomas aan het denken. Kon hij een misdrijf plegen en wat zal er gebeuren als hij zijn moeder kon bedreigen?

Het leidde tot het wegsturen van Thomas naar een kostschool. Van daaruit worden de avonturen van de in Limburg wonende Thomas gevolgd.

In de film waren ondermeer rollen weggelegd voor Ellen Vogel, die in november 2009 nog een prijs uit handen van voormalig minister president Kok kreeg voor haar volledig oeuvre, de zogenaamde 'Blijvend Applaus Prijs'.

Ook over de muziek, gebruikt door Rademakers in zijn films en in dit geval 'Het Mes' kan het een en ander worden gezegd. Zo vond ik de volgende uitspraken: 'Getrouw Rademakers' m u z i k a l e

voorkeuren klassiek (Dorp) en jazz (Makkers) leek zijn derde film 'Het mes' weer een klassieke score te krijgen. Mieke Bernink: 'Fons had op een gegeven moment een Nederlandse componist gevraagd, aannemende dat deze dan gewoon op de piano een thema zou voorspelen. Maar hij speelde al meteen een volledige partituur voor orkest en al, en dat beviel Fons niet. Dat heeft hij toen ook moeten zeggen en dat vond de componist in kwestie ook prima. Het argument van Fons was dat de muziek veel teveel aandacht opeiste.' De componist in kwestie was de destijds vermaarde klassieke componist Kees van Baren, die enthousiast de symfonische score had geschreven. Zijn sportieve houding na Rademakers' afwijzing van zijn score was verstandig, want de uiteindelijke soundtrack die 'Het mes' zou krijgen was licht jazzy van aard en bleek veel beter bij deze eigentijdse film te passen. Componist was Pim Jacobs die met zijn combo lichtvoetige jazzmuziek speelde die de onderhuidse onrust van de hoofdpersonen voelbaar wist te maken.

Samen met Rademakers en Hugo Claus, van wie het originele script was, improviseerden Jacobs en zijn collega's in de studio muziek die in de verste verte deed denken aan Miles Davis en tevens goed aansloot bij filmische vernieuwingsbewegingen als de Nouvelle Vague. Mieke Bernink: 'Met Pim Jacobs heeft hij geïmproviseerd. Toen was de film al klaar, alle beelden waren er al en er was ook gesneden en toen zijn ze gewoon eendeloos gaan proberen. Ja, dat vond hij dan weer ontzettend leuk. Toen had hij ook het gevoel dat de stijl van Jacobs beter paste bij het verhaal dat hij wilde vertellen.' Van een uitgebreide soundtrack was ook bij 'Het mes' geen sprake. Rademakers' spaarzame gebruik van muziek heeft er dan ook toe geleid dat geen van

zijn elf films een aparte lp of cd soundtrack kende.

Op 13 augustus 1961 werd begonnen met de bouw van de beruchte muur, die de scheiding tussen Oost- en West-Duitsland wel heel duidelijk zichtbaar maakte. In de vroege, nog nachtelijke, zondagsuren van die dag begon de afsluiting van Oost-Berlijn. Het was kennelijk een goed voorbereide actie, waaraan een enorm grote voorraad aan prikkeldraad, hekkengangs, palen en betonplaten te pas kwam. Diverse kranten berichtten de daarop volgende dag over deze tragische gebeurtenis. Een aantal citaten: 'Na het aanbreken van de dag bleek dat het zeer goed was voorbereid want in het Oostelijk deel van Berlijn was een grote gewapende soldatenmacht geconcentreerd met als doel elke vorm van opstandigheid in de kiem te doen smoren.'

Het bleken niet alleen soldaten en grenswachten te zijn die aanwezig waren: 'Zelfs de arbeidersmilitie (foto), die sinds de wanhopige revolutie van 17 juli 1953 speciaal ter bestrijding van straatoproeren in het Oostelijk deel van Duitsland was georganiseerd, werd in het geweer geroepen. Men zag ze staan voor de Brandenburger Poort en dat in dreigend gelid, gewapend met Russische geweren.' Al tijden waren er geruchten als zouden de Oost-Duitse autoriteiten hard gaan optreden: 'De betrekkelijke open grens tussen Oost en West Berlijn betekende tot nu toe dat een durende vluchtelingenstroom mogelijk was.' De toenmalige partijleider Walter Ulbricht spiegelde zich enorm aan het 'West-Duitse Wirtschaftswunder' en het gegeven dat de Sovjetleiders ervan overtuigd waren dat spoedig het moment daar zou zijn dat de Sovjet Unie een rijkere staat zou zijn dan de VS, haar staatsvijand nummer 1. Ulbricht had de absolute zekerheid dat de Duitse Democratische Republiek bezig was de welvarende Bondsrepubliek in te halen.

Toch leek het erop of de DDR daadwerkelijk in een crisissituatie was beland. Immers werd er steeds meer bericht in de Westerse media dat men met tienduizenden, via de vluchtwegen het land van communistische leider Ulbricht verliet. De vergelijking tussen Oost en West viel in elk geval voor vele Oost-Duitsers uit in het

nadeel van het communistische regime. Het waren geen kapitalisten of typische bourgeois, die zich jaar na jaar in de West Berlijnse doorgangskampen kwamen melden. Een journalist van de Katholieke Illustratie zag het als volgt: 'Hun vlucht was een doorlopende demonstratie tegen het 'democratische bewind' waaraan ze probeerden te ontkomen. En zulke anti-propaganda, die niet paste in hun opvatting van een onweerstaanbare werkelijkheid wordende heilstaat, konden de communistische machthebbers uiteraard slecht verwerken.' Uiteraard was dit de eerste en voornaamste reden waarom de Muur werd opgericht en de VOPO's met scherpe munitie verplicht werden te schieten op elke persoon die naar het Westen wenste te vluchten, inclusief hun mede VOPO.

De medewerkers van het Centraal Bureau voor de Statistiek in Den Haag stonden jaarlijks garant voor tal van publicaties waarin met melding maakte van feiten die betrekking hadden op het handelen van de Nederlanders. Zo wist men in 1961 te melden dat de gemiddelde Nederlander in het daaraan voorafgaande jaar gemiddeld per week 16 uur besteedde aan het lezen van de krant, het luisteren naar de radio en het bekijken van de televisieprogramma's. Uiteraard was in de groep onderzochten geen rekening gehouden met de toenmalige jeugd, want de cijfers waren alleen geldig voor mensen boven de 16 jaar. Een snelle rekensom leerde dat we dus ruim twee uur per dag bezig waren met het beschouwen van de inhoud van voornoemde media.

Natuurlijk hadden we in dat jaar in de Lage Landen een behoorlijke voorsprong op bepaalde andere landen in de wereld waar nog helemaal geen sprake was van radio en/of televisie en een dagblad nauwelijks of niet werd verspreid. Reden was dat men in dergelijke landen totaal geen beschikking had over elektriciteit. Aan dat laatste viel deels wel wat te doen, zo lang financiën beschikbaar waren. De opmars van de draagbare radio was goed op gang gekomen en wees in een bepaalde richting. In de Verenigde Staten was namelijk een handig klein apparaatje ontwikkeld dat bestemd was voor de achtergebleven gebieden. Het werkte op een petroleumlamp en had dus genoeg aan een toen alom beschikbare brandstof om de geluiden te laten weerklinken. Hoofddoel van de speciale radio was het analfabetisme te bestrijden.

Het was de toenmalige senator Humprey die het apparaat aan de wereldpers voorstelde en meldde dat men allereerst duizenden van deze toestellen ging toesturen naar inwoners van Mexico (foto). Humprey: "In de afgelegen gebieden is men verstoken van het gerief van de hedendaagse techniek. Het doel is daar klasjes van

ongeleerden te verzamelen rond de olielamp en de gasradio's om te worden onderwezen door middel van schoolradio." Daarmee ging de beïnvloeding door de moderne publiciteitsmedia weer een stap verder over de wereld. Het was bekend geworden dat in het Midden-Oosten tijdens de toen recente oorlog de radio een moeilijk te overschatten factor was geweest in het proces van de Arabische bewustwording. En niet voor niets gaf de Sovjet-Unie prioriteit aan de productie en distributie van televisietoestellen, boven die van andere meer noodzakelijke consumptiegoederen. In andere landen werden radio-ontvangers geïnstalleerd op dorpspleinen of andere verzamelplekken in dorpen en steden met als doel gezamenlijk te luisteren en het volk zoveel mogelijk te kunnen indoctrineren.

© RN Wereldomroep

In Hilversum werd er driftig gebouwd aan het toenmalige nieuwe complex van Radio Nederland Wereldomroep, dat werd gebouwd naar het idee van de architecten: J. H. van den Broek en J.B. Bakema. Een gebouw dat er van de lucht uit gezien uit zou zien als een 'romp van een vliegtuig met in zijn staart het studiocomplex'. Onze toenmalige Koningin Juliana ontpoede het nieuwe gebouw van de Wereldomroep, gehuisvest aan de Witte Kruislaan (foto). Het oude onderkomen aan de Bothalaan werd daarmee verlaten, voor het nieuwe gebouw, dat voor die tijd bijzonder functioneel van opbouw was. Onder de kantoorruimte bevinden zich de opname- en uitzend-

studio's.

Jacques Idserda en Guus Weitzel maakten enkele dagen voorafgaande aan de openingsdag, die op 11 oktober 1961 plaatsvond, een reportage waarin ze afscheid namen van de diverse ruimtes van het gebouw aan de Bothalaan om vervolgens per auto door Hilversum te rijden op weg naar het nieuwe complex. Het oude gebouw werd na een periode van zestien jaren van pionieren, verlaten. Vervolgens werd het nieuwe gebouw omschreven, waarbij al snel duidelijk werd dat men er in de toenmalige toekomst de beschikking zou hebben over zeven grote en kleine studio's, elk voorzien van een 'regelkamer'.

Weitzel in een verslag over de opening: "Hare Majesteit de Koningin bewijst ons een grote eer bij de opening persoonlijk aanwezig te willen zijn. En behalve de koningin behoren nog zo veel excellenties en andere hoogwaardigheidsbekleders tot onze gewaardeerde gasten als maar bij uitzondering voorkomt." Uiteraard bleek er een internationaal karakter aan de opening gegeven te zijn. Onder de meer dan tweehonderd genodigden bleken meer dan vijftig ambassadeurs en gezanten van het corps diplomatique. De Nederlandse regering werd destijds vertegenwoordigd door excellentie Scholten, die destijds staatssecretaris was voor Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen. Minister Bos vertegenwoordigde Suriname en namens de Nederlandse Antillen de gevormachte minister Lampe. Daarnaast tal van andere vertegenwoordigers van andere ministeries. Ook werd direct verslag gedaan, vooral 'voor de luisteraars over zee', van de aankomst van de koningin. Maar alvorens ze kwam werd de omgeving door Weitzel omschreven en het comité van ontvangst genoemd: de voorzitter van Bestuur van Radio Nederland – dhr. D'Ailly; dhr. Jonkman voorzitter van de programmaraad; de burgemeester van Hilversum – dhr. Boot en de directeur van de Wereldomroep dhr. Tymstra. Enkele minuten voor half elf reed de auto van de koningin het terrein op, waar Hare Majesteit vergezeld van een hofdame werd begroet.

Het was de vijfjarige Christie Rüsche, dochter van één van de technici van Radio Nederland en van Petro Droste (voorheen bekend als gastvrouw van het programma voor zeevarenden: 'het schip van de week'), die een boeket orchideeën mocht aanbieden aan de vorstin. Een haag van personeel en verzorgde bloemstukken versierden de hal bij binnenkomst van de hoge gasten. Jacques Idzerda nam vervolgens de reportagemicrofoon over en vertelde de luisteraars dat de zware metalen deuren naar de studioruimtes hermetisch gesloten zouden blijven, daar de werkzaamheden ook op die bijzondere dag gewoon door dienden te gaan.

De opening was zowel plechtig als vreugdevol als feestelijk te noemen. Voorzitter D'Ailly had het tijdens zijn openingstoespraak niet over een vliegtuig dat als basis van het ontwerp diende te worden gezien vanuit de

lucht maar een mooie grote libel. Stil werd ook gestaan bij voormalig collega Van den Broek, die tot en met zijn overlijden in 1959 de Wereldomroep had geleid. Vervolgens stelde hij: "De Wereldomroep gebruikt de middelen der techniek; vervult ze met geest en richt de teugels naar alle windstreken om Nederlands boodschap van vrede en vriendschap, van 'Nederlands denken en kunnen' aan alle volken ter wereld te brengen. In deze nieuwe omgeving zullen we deze gedachten in nieuwe geestdrift en grotere kracht kunnen volbrengen. Ik heb gezegd."

Vervolgens verrichtte Koningin Juliana de opening met ondermeer de woorden: "Vanuit de cockpit van dit vliegtuig wens ik deze schone libel een behouden vaart." Daarna volgde de tune 'In naam van Oranje doe open de poort'. Door vervolgens op een knop te drukken werd het nieuwe gebouw van Radio Nederland Wereldomroep officieel door haar geopend. De reportage eindigde met het gegeven dat de Koningin de controle-ruimte van een van de studio's binnenliep en daarna een totale rondleiding zou krijgen.

Eerder haalde ik de verfilming van het boek 'Het mes' aan. In dezelfde periode verscheen ook een andere film in de bioscopen in België en Nederland: 'Le passage du Rhin', een film waarin ondermeer de zanger Charles Aznavour een rol speelde. In de Katholieke Illustratie was het criticus C. Boost, die een recensie schreef. 'Onder de Franse krijgsgevangenen, die na de capitulatie van hun vaderland in Duitsland te werk werden gesteld,

bevonden zich twee zeer uiteenlopende figuren die in het gevangenkamp vriendschap hebben gesloten. Het zijn Roger, bakker van beroep en Jean, een militant journalist, die al jaren lang in zijn krant tegen het 'Hitler gevaar' geschreven had. Roger voelde zich al gauw thuis op de boerderij, waar hij moet werken en waar hij zich al vrij snel bevrijd voelde van het drukkende huiselijke leven, waaraan hij als burger was onderworpen. Jean denkt echter slechts aan een ontsnapping en als de kans zich voor doet, vlucht hij, duikt onder in Parijs en sluit zich aan bij het ondergrondse verzet.

De levens van de twee mannen tijdens de oorlog vullen een groot deel van de film. Terwijl Jean in het verzet werkt, de bevrijding van Parijs meemaakt en hoofdredacteur wordt van de eerste vrije krant van de Parijse hoofdstad, wordt Roger een man van groot aanzien in het Duitse dorp aan de andere kant van de Rijn, dat hem zelfs, daar alle weerbare mannen onder de wapenen zijn, tot locoburgemeester maakt. Als na de wapenstilstand alle gevangenen naar huis terugkeren, verlaat Roger met droefheid in het hart de plaats, die hem dierbaar is geworden. Hij kan niet meer wennen aan het vooroorlogse levenspatroon en als hij Jean heeft ontmoet, maakt hij van diens invloed gebruik om met een speciale pas terug te keren naar de boerderij, waar hij ondanks oorlog en gevangenschap enige gelukkige jaren heeft beleefd. Het is een typische oorlogsfilm waarin weinig gevechtshandelingen voorkomen maar de film weet toch te boeien. Al was het maar door de goed getroffen sfeer van de oorlogsdagen in 1940 en door de verbeelding van het Duitse landschap, dat er evenals de Duitse verhoudingen wat al té geïdealiseerd afkomt.'

De film was een Italiaans - Franse coproductie en werd in 1960 opgenomen. Hij werd onderscheiden met een Gouden Leeuw tijdens een filmfestival in Venetië. Naast Charles Aznavour waren er ondermeer rollen weggelegd voor: Nicole Courcel, George Rivière, Cordula Trantow, Benno Hoffmann, Henri Lambert en Jean Marchat. Het scenario was van Pascal Jardin, regisseur was Cayatte. Het camerawerk stond onder leiding van Roger Fellous.

1961 was het jaar dat in Nederland officieel het eerste zebrapad in gebruik werd genomen. Met het steeds meer toenemende autoverkeer werd het gebruik van de openbare weg door voetgangers en tweewielerverkeer steeds ingewikkelder. Daarom werden de zebrapaden, voorzien van oranje knipperbollen, aangelegd op drukke verkeerspunten. Uiteraard werd er door de lokale dan wel rijksoverheid aandacht besteed om de nieuwe vorm van oversteken te begeleiden: 'Een zebrapad, ofwel een voetgangeroversteekplaats (VOP), is een gedeelte van de straat waar voetgangers in de toekomst voorrang genieten bij het oversteken. De zebrapaden zijn duidelijk te zien want ze worden aangegeven door een aantal witte streken in de lengterichting van de weg.'

De politie voegde er nog het zinnetje aan toe: 'Voetgangers hebben voorrang op een zebrapad wanneer het verkeer er niet geregeld wordt door verkeerslichten of door een politieagent'. Er was natuurlijk een limiet gesteld binnen hoeveel meter afstand de oversteekplaats gebruikt diende te worden: 'Een voetganger is verplicht om het VOP te gebruiken als het zich op minder dan 30 meter afstand bevindt. Bestuurders, dus ook het langzame fietsverkeer, die het zebrapad naderen, moeten voorrang verlenen aan voetgangers die op het punt staan om over te steken of al aan het oversteken zijn.' Wel diende de overstekende persoon altijd oogcontact proberen te houden met het aankomende verkeer bij de oversteekplaats.

De invoering van de zebra kwam ik recentelijk tegen in een jaaroverzicht van het Polygoon Journaal, een samenvatting van acht minuten, die destijds in vele van de bioscopen vooraf ging aan de hoofdfilm. Mondjesmaat werd het zebrapad ingevoerd waarbij het voor sommige mensen veel te langzaam ging met steeds meer in de verkoop gaande auto's. In het voornoemde filmpje is cynisch te zien dat iemand een rol vloerbedekking, met daarop de afbeelding van een zebrapad meeneemt op weg naar zijn bestemming en deze bij een drukke weg uitrolt om vervolgens snel en vrij te kunnen oversteken.

Bij mezelf kwamen ook enkele gedachten naar boven toen ik het jaaroverzicht van Polygoon zag. Het eerste oversteekpad dat ik beleefde, lag tussen de Grote Markt en de hoek van de Gelkingestraat in Groningen op een plek waar toen het verkeer tussen beide markten nog niet was stilgelegd via het latere landelijk bekende verkeerscirculatieplan van de Martinistad. Het verbond de Grote Markt en de plek waar toen nog de bioscoop Cinema Palace was gevestigd. Ik doe mijn ogen dicht en zie zo de zwart-wit geschilderde paal met de oranje

bal er bovenop staan, daar op de hoek van de Gelkingestraat. De zogenaamde knipperbol, die de aandacht diende te versterken voor de medeweggebruikers voor overstekende mensen.

De in de volksmond genoemde 'knipperbol' heette officieel de 'Belisha Beacon' en werd voor het eerst geïntroduceerd in het Verenigd Koninkrijk, Ierland en de voormalige Britse kroonkolonies Singapore en Hong Kong. Ze waren vernoemd naar Leslie Hore-Belisha, die leefde van 1895-1957. Hij voerde als minister voor Transport de voorganger van de zebra in; een oversteekplaats die werd afgebakend door grote metalen stukken in het wegdek. Dit gebeurde vanaf het jaar 1934. Een tweede zebrapad, maar dan zonder knipperbol, kwam in Groningen te liggen bij de toenmalige centrale busstopplaats aan de noordzijde van de Grote Markt. (zie pagina 21)

Als we het over de echte herkomst van de voetgangersoversteekplaatsen hebben dan dienen we onze blik te richten op het oude Romeinse Rijk. In de Romeinse stad Pompeii zijn namelijk de oudste oversteekpaden ter wereld te bezichtigen (de 'pondera'). De Pompejanen staken hier de straat over via een aantal grote stenen. Dit zorgde ervoor dat zij zonder natte en vuile voeten de overkant konden bereiken, aangezien de straat destijds praktisch een openbaar riool en vuilstort was. De passerende karren konden precies tussen de stenen doorrijden, maar moesten logischerwijs stoppen voor de voetgangers.

De eerder genoemde verkeersagent in Groningen staat me ook nog goed bij. Op het kruispunt Nieuwe Ebbingestraat, Korreweg en Noorderplantsoen stond in de drukke ochtenduren en avonduren, later spitsuren genoemd, een wit/zwart gestreep platform met al dan niet daarop een verkeersagent die het drukke verkeer, de Korreweg was destijds nog een belangrijke verkeersstraat richting de provincie, op een goede manier leidde. Ook het bedrijfsverkeer van het zogenaamde Bodeterrein (foto) kwam via de Kapteynlaan deels weer op de Korreweg terecht en diende veilig naar de goede

weg geleid te worden. Vaak heb ik naar de verkeersagent staan kijken, op weg naar of vanaf mijn school, de Minister Cort van der Lindenschool, aan de Violensstraat. Met een enorme flair werd het verkeer geleid, met snel bewegende arm- en handbewegingen, hier en daar begeleid door het strakke fluitje dat de verkeersleider constant in zijn mond had. Groot respect had ik voor deze vorm van gezag voor een politieagent.

Het moet zo rond 1961 zijn geweest dat diverse malen een incident, telkens met dezelfde persoon, plaatsvond daar op het voornoemde kruispunt bij de Korreweg. Al vaker was geconstateerd dat er, ondanks winterse omstandigheden, een schaars en in rode korte broek geklede man hard rennend door de binnenstad van Groningen richting het toenmalige Noorderstation rende, daarbij allerlei scheldwoorden uitkrijgend. Het was duidelijk dat deze man 'de weg kwijt was'. Erger werd het toen hij zich ging bemoeien met de verkeersregeling. Bij herhaling schijnt hij gewaarschuwd te zijn maar bleef doorgaan. Trouwens, even plotseling als hij weken daarvoor was komen opdagen vertrok de vreemde man van het toneel in noordelijke richting.

Ik noemde al even dat ook het verkeer dat vanaf het Bodeterrein in Groningen deels via het kruispunt Korreweg en Nieuwe Ebbingestraat haar weg de provincie in diende te vinden. Het Bodeterrein was destijds gelegen tussen de Antonius Deusinglaan en het Oosterhamrikkanaal. De naam verwees naar de functie van het terrein. Vanaf het Bodeterrein kwamen en vertrokken de vrachtrijders, ook wel boderijders genoemd, van en naar bestemmingen in geheel Nederland maar vooral de Provincie Groningen.

Tussen 1940 en 1970 werd het Bodeterrein in Groningen gebruikt voor de aan- en afvoer van goederen, die per schip en bestel- en vrachtauto als wel paard en wagen werden getransporteerd. Naast een hoofdhandelskantoor hadden de verschillende ondernemingen, die gebruik maakten van de overslagplaats, hun eigen hokje of kantoortje, waar hun transportmiddel kwam te staan. Goederen werden direct op de plek aangeleverd of konden via het handelskantoor worden ingehuurd. Vaak ging ik er kijken, op ongeveer

500 meter verwijderd van ons ouderlijk huis. Een grote collectie aan bestelauto's, voorzien van bedrijfsnamen en plaatsen van herkomst. Ik droomde dan weg met in de gedachte wat er zoal werd aan- en afgevoerd in de vervoersmiddelen. Namen van ondernemingen die me zo te binnen schieten zijn bijvoorbeeld: 'De Zuidooster', 'EDS', wat stond voor 'Eerste Drentsche Stoomtramweg-Maatschappij', 'Kemkers' uit Eelde, 'Holwerda' afkomstig uit Winschoten, 'Westervaarder' uit Veendam, 'Noord Zuid Expres', een onderneming die reed op Brabant, 'Holwerda Verhuizingen' uit Beilen, Firma J. Homan en Zonen uit Leek. Dan de onderneming met een hele mooie naam 'De Uiver' uit Enkhuizen en ten slotte 'Tot Uw Dienst' uit Groningen.

Als de laatste naam wordt genoemd, denk ik meteen aan Harry Venhuizen, de drijvende man achter de onderneming gedurende zeker de afgelopen 33 jaar. Ik kom hem met bepaalde regelmaat tegen als er weer een al dan niet interne verhuizing plaatsvindt binnen de Rijksuniversiteit Groningen. Ook bij mijn eerste werkgever, in de jaren zestig van de vorige eeuw, het toenmalige PEB van Groningen, kwam ik hem al tegen als onderdeel van het bedrijf 'Tot Uw Dienst'. Het bedrijf is in 1948 opgericht door zijn vader Leo Venhuizen, die 'Tot Uw Dienst' als bodedienst begon. De onderneming had haar eerste vestiging dan ook op het voornoemde Bodeterrein gevestigd. Vervolgens werd een eigen locatie gezocht ten oosten van de binnenstad van Groningen en wel aan de Oude Weg.

Men groeide echter uit het toenmalige pand en besloten werd te verhuizen naar een van de industrieterreinen aan de Oostkant van de stad Groningen, de Struisvogelstraat. Vanaf dat moment werd ook meer en meer van het idee afgestapt dat men een bodedienst was, en ging men meer verhuisdiensten aanbieden aan bedrijven en particulieren. In de jaren tachtig van de vorige eeuw verhuisde men naar het grote nieuwe industrieterrein 'Euvelgunne', waar men anno 2010 nog steeds gevestigd is. Aan de kade van het Oosterhamrikanaal werden de schepen geladen en gelost en sprak met over 'beurtschepen'. Tegen het einde van de jaren vijftig, begin jaren zestig van de vorige eeuw werd op zondagen het Bodeterrein ook gebruikt voor massa-

bijeenkomsten van gebedsgenezers als 'Osborne' en 'Lou de Palingboer'.

Nadat het terrein was verplaatst naar een nieuw vervoerscentrum ten oosten van de stad Groningen werd het terrein in eerste instantie gebruikt op de dagen dat GAVV, de voorganger van FC Groningen, haar thuiswedstrijden in het Oosterpark-stadion voetbalde. Het was namelijk een ideale, gratis, parkeerplaats waar mensen uit de provincie hun auto konden plaatsen. Dit om vervolgens hun grote helden van toen te zien spelen. Wie herinnert zich nog wie er in 1961 voor GAVV speelden? Uit de familie Knot ging regelmatig nog een groot aantal naar de wedstrijden toe. De Staantribune Jeugd, gelegen aan de Oosterparkzijde en achter een stalenbuis opgesteld, was mijn vaste plek. Maar vader Knot, broer Jelle, zus Rika, en een groot aantal vrienden hadden hun vaste plek op de tribune direct eraan. Nog steeds nieuwsgierig wie er bijvoorbeeld in de met 1-0 verloren wedstrijd tussen het Utrechtse Elinkwijk en GAVV meespeelden? Alting, Benninga, Borghuis, Buist, Fransen, Groninger, Kuiper, La Crois, Meuken, Roffel en van der Hoeven. Spelers stuk voor stuk van grote naam.

Zelf voetballen deden we, toen we jonger waren, dicht bij huis. Het was een soort van binnenplaats gelegen aan de Reigerstraat waar allemaal autoboxen waren en

er ruimte genoeg was voor het spelen van het spel op een klein terrein. Meestal zes tegen zes en anders werd het muurtje schieten. Immers was er geen glas dat kon breken. Zo rond 1961 gingen we onze blik verbreden en werd er veel gevoetbald op het Bernouilleplein maar ook op het Driehoekje. Dit was een heel groot grasveld met vele struiken er omheen waar ruimte voor vliegeren, voetbal en ander balspel mogelijk was. Het was destijds precies gelegen ten zuiden van het Bodeterrein op de plek waar anno 2010 vele gebouwen al jaren staan als onderdeel van het Universitair Medisch Centrum Groningen, in die tijd nog gewoon Academisch Ziekenhuis genoemd. Deze plek was vol groen van kleur, had weinig last van waterplassen bij volwaardige regenval, en had onze duidelijke voorkeur om uren

Driehoekje Groningen, 1961
© Hans Knot

door te brengen met onze bruine lederen bal die, zoals gebruikelijk, wekelijks met vaseline werd ingesmeerd. Wat waren we trots op ons bruine monster.

En dan de jeugd-boeken uit die tijd, specifiek over voetbal. Niet alleen gespeeld dus met de voetbal, maar ook veel over voetbal gelezen, waaronder 'Hiep Hiep Hoera voor Akkerswoude' door H. De Roos, een uitgave van Kluitman in Alkmaar. De eerste druk kwam uit in 1951 en het was een boek in de categorie voor

jongens in de leeftijd van 8 tot 12 jaar. De kenners onder ons zien meteen dat de naam van de auteur ook gekoppeld kan worden aan de serie boeken over 'De Jongens van de Kameleon'. Maar ook 'Om het bruine monster' werd diverse malen gelezen en is nog steeds in mijn bezit. Het is het vriendenverhaal van Wim 'Bul' Barendse en Roel 'Boontje' Bontebal. Beide vrienden voor het leven hebben alles over voor de voetbalsport en werden zelfs de oprichters van een eigen jongensvoetbalclub in hun woonplaats Polderdam. Een droom van elke jonge knaap komt voor beiden uit in het boek als ze worden verkozen om het oranje shirt met de bruine leeuw erop te mogen dragen. Immers wat gaat boven spelen voor

het echte Oranje? En dan ook nog winnen van de Italiaanse Elf in een zinderend stadion in Rome. En zo kan ik nog wel even doorgaan met de herinneringen aan de prachtige boeken over voetbal tijdens mijn jeugdjaren. Genoeg over voetbal en andere muziek-, media en andere herinneringen. Het wordt tijd het zweet er af te spoelen onder de douche, iets waarvan in 1961 totaal geen sprake was in ons toenmalige huis aan de Korreweg. Koud water, zowel in de ochtend en avond bij de wasbak, waarvan er twee in het woongedeelte aanwezig waren. Eens per week een gietijzeren emmer met heet water mee naar boven om jezelf eens een goede wasbeurt te geven, wat het ultieme wasje was.

Tot zover aflevering 3 met muziek-, media en andere herinneringen over het jaar 1961. Binnenkort komen we elkaar weer tegen op één van de platforms waar deze serie verschijnt. Vergeet u vooral niet te reageren als u een eigen herinnering heeft aan een bepaald jaar tussen 1960 en 1975. Ze zijn van harte welkom op: hknot@home.nl

Bronnen:

Archief Radio Nederland Wereldomroep
Belgisch Poolplatform
Katholieke Illustratie jaargang 95
Score Magazine
Wikipedia Archief
www.cinema.nl
www.hetnago.nl
www.filmtaal.nl
en het Hans Knot archief
met dank aan: Rika Lübeck-Knot en Bob Noakes

Illustraties, tenzij anders vermeld: collectie Hans Knot

Sender & Frequenzen 2010

Jahrbuch für weltweiten Rundfunkempfang

Door: Schmits, Michael en Siebel, Wolf

576 pagina's

Geïllustreerd

ISBN 978-3-88180-684-8

Prijs Euro 25,90

VTH Verlag Baden Baden, 2009

www.vth.de

Liefst 576 pagina's telt de nieuwste editie van de Duitstalige bijbel voor iedere radioliefhebber en DX'ers. De hele maand december had ik al uitgekeken naar deze prachtige jaarlijkse publicatie en gelukkig kwam hij ook dit jaar weer voor het nieuwe jaar in mijn brievenbus terecht. En zoals ieder jaar werd het pakketje direct uitgepakt om een eerste, zoals altijd goede, indruk

te kunnen krijgen. Zoals gesteld is **Sender & Frequenzen 2010 - Jahrbuch für weltweiten Rundfunkempfang** een Duitstalige publicatie maar zelfs voor de niet goed onderlegde DX'er in dit taalgebied, een genot om in huis te hebben om door te kunnen spitten op weg naar andermaal nieuwe ontvangstresultaten.

Ook de 27ste editie is weer samengesteld door Michael Schmitz en Wolf Siebel uit Duitsland. Ieder jaar, wanneer de nieuwe editie arriveert, blijkt deze nog weer beter te zijn dan de editie van het jaar daarvoor. Niet alleen slagen de redacteurs erin het boek weer optimaal van aanvullingen te voorzien; ze voegen steeds meer indexen bij en je komt informatie tegen waarop je zelf niet zou zijn gekomen bij het regelmatig scannen van de diverse radiobanden. Uiteraard is het me geheel duidelijk dat dit boek in eerste instantie geschreven is voor de radioliefhebbers in Duitstalige landen. Maar ook is het me duidelijk – en dat is mijn persoonlijke opinie – dat dit boek beter is dan de Engelstalige bijbel op radiogebied: 'The World Wide Radio and TV Handbook'.

Natuurlijk kun je stellen dat dit een hoogstpersoonlijke mening is, die niet voor iedereen opgaat, maar ik wil je toch wat argumenten geven. Over alle stations, in meer dan 200 landen, wordt de lezer in **Sender & Frequenzen 2010 - Jahrbuch für weltweiten Rundfunkempfang** geïnformeerd hoe door de radiostations hun eventuele kortegolfzenders worden ingezet, maar ook hun eventuele midden- en langegolfzenders.

Als ik het boekwerk vergelijk met eerdere edities kan ook heel duidelijk gezien worden waarom de beide samenstellers jaarlijks met een nieuwe versie uitkomen: men volgt minutieus alle veranderingen in de wereld van de hedendaagse communicatie. Natuurlijk wisten ze niet in 1983, toen de eerste editie uitkwam, dat we anno 2009 zo intens het internet zouden gebruiken voor het maken van radio en zelfs televisie. Ook wist men toen nog niet dat het samenstellen van het boek en jaarlijks aanvullen een feest zou worden via de meest geavanceerde computerprogramma's. Inmiddels zijn deze vooruitgangen duidelijk te zien in de nieuwste uitgave.

Alle informatie die bijvoorbeeld de DX'er nodig heeft, is handig samengevat in *Sender und Frequenzen 2010* en omdat we in de tijd leven van het internet is bij de informatie uiteraard ook het e-mail adres toegevoegd bij de stations uit meer dan 200 landen. Natuurlijk ontbreken niet de gegevens of een station al dan niet via internet is te beluisteren en welke website men gebruikt. In hun boek hebben Schmitz en Siebel ook een warm hart voor de vrije radio. In een apart hoofdstuk besteden ze aandacht aan de vrije radiostations, in Duitsland nog altijd vallend onder de naam 'Geheimsender'.

Door het boek **Sender & Frequenzen 2010 - Jahrbuch für weltweiten Rundfunkempfang** bladerend, vind ik ondermeer een zeer goed overzicht van de verschillende frequentiebanden tussen de 150 kHz en de 30 MHz. Natuurlijk sommen beide auteurs niet alleen de namen op van de stations die hun zenders actief hebben, maar noemen ook het te gebruiken hoogste vermogen. Ook is er een speciaal

hoofdstuk toegevoegd aan het boek, waarin beide redacteurs, bijgestaan door een team van adviseurs, beschrijven hoe op een zo goed mogelijke manier de korte golf kan worden beluisterd.

Van pagina 15 tot en met 306 is er een opsomming van de stations in meer dan 200 landen, waarvan een heleboel onbekend zijn bij diegenen die nooit naar de kortegolf luisteren. Omdat het een Duitstalige publicatie is hebben de samenstellers gemeend een duidelijk overzicht te brengen van stations, die waar dan ook ter wereld, in de Duitse taal programma's uitzenden. Er zijn soortgelijke overzichten van stations die in het Engels, Frans, Russisch en Spaans uitzenden. Als ik kijk naar een publicatie van ongeveer 20 jaar geleden, dan moet ik helaas wel constateren dat steeds minder stations gebruik maken van de wereldtaal Esperanto. Drie kon ik er vinden: RHC Havanna, CRI Beijing and Radio Vatikan.

Ook dit jaar is er weer een aantal interessante hoofdstukken toegevoegd, zoals 'Met Woodio FM Internet Radio de weg op.', 'Global Turners, televisie en Internet' en 'Ontvangers en antennes'. Alle verdere informatie inzake **Sender & Frequenzen 2010 - Jahrbuch für weltweiten Rundfunkempfang** kun je vinden op www.vth.de

HANS KNOT

De nadagen van Caroline op zee

Op 5 november 1990 werden de laatste uitzendingen van Radio Caroline vanaf zee gehoord. Deze foto's dateren van december 1990. Ze zijn gemaakt door **Roy Balls**. Linksboven: het restant van de fiberglas mast die na 1 dag al onbruikbaar werd. Rechtsboven: een kijkje in het kombuis. Onder: Mike Watts repareert een licht aan de achtersteven. Een deel van de Panamese vlag is nog net te zien.

De nadagen van Caroline op zee

Boven: De Ross Revenge. Linksonder: Gates CB 500 platenspeler / Chris Colby. Rechtsonder: het voordek van de Ross Revenge

© Roy Balls

Stichting Media Communicatie
Postbus 53121 - 1007 RC Amsterdam
Tel. (na 18.00 uur) 020-662 11 41
www.mediacommunicatie.nl
e-mail: verkoop@mediacommunicatie.nl
giro: 40 65 700 / bank: 98.80.40.301

Tribute to the Pirates Stations 6 cd box + 1 DVD The Boat That Rocked euro 35,--

Het Wel en Wee van Radio 192 van Michael Bakker over de teloor-gang van Radio 192. Lees hoe dit station de

nek om werd gedraaid. Uitverkoopprijs euro 7,50

OPNIEUW VERSCHENEN: KEITH SKUES MEESTERWERK: **POP WENT THE PIRATES**. BIJNA 700!!! PAGINA'S EN 385 FOTO'S. HET BOEK WEEGT 2 KILO. euro 35,-- MIS DIT NIET!!! EEN ABSOLUUT MEESTERWERK!! Keith Skues heeft zijn boek geupdate tot en met 2009! Een absolute aanrader!!

Boek: Nigel Harris schreef zijn belevenissen op Caroline getiteld: **Ships in troubled Water** euro 19,19

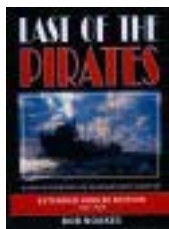
CD: **I spy for the DTI**: kent u het nog van Laser Radio? In 3 verschillende versies. euro 4,50

Steve Conway schreef ook een boek, getiteld **Shiprocked**. Zeer interessant boek euro 15,50

Last of the Pirates van Bob Noakes. Over de laatste jaren van het zendschip Mi

Amigo. Drugs, sabotage, munitie enz enz euro 19,95

5 DVD box + 1 CD Laser Radio van begin tot het eind euro 22,--

MARTIN VAN DER VEN heeft, net als voorgaande jaren, weer een aantal interessante mp3-dvd's uitgebracht, goed voor vele uren ongekend luisterplezier! De nieuwe collectie bestaat uit:

The Laser Radio Blast!

Een mp3-DVD met een voortreffelijke collectie van opnamen, jingles and promo's. Voor 14,- euro. 88 uur genieten van: Ric Harris, David Lee Stone, Charlie Wolf, Jessie Brandon, Tommy Rivers, Steve Masters, Paul Dean, Chris Carson, Liz West, Erin Kelly, Jonell, Holly Michaels, Michael Dean, Craig Novack, Dave Chaney, Jeff Davis, Chuck Cannon, John Leeds, Jay Mack, Scott Shannon, Dr Demento, Blake Williams, Johnny Lewis = Stephen Bishop, Jim Perry, DL Bogart, Brandy Lee, Paul Jackson, Bill Reid, Andrew Turner, K.C., John 'Rock 'n' Roll' Anthony

Keith Skues - His Offshore Radio Years mp3-DVD 14,- euro. 68 uur lang luisteren naar: Radio London, Radio Caroline South, the Big L RSL's, Pirate BBC Essex, Pirate Radio Skues en veel documentaires. PLUS speciale videobeelden.

Steve Conway and Chris Kennedy - Radio Caroline's Irish Mainstays. mp3-DVD 14,- euro. 68 uur lang het geluid van deze twee Ierse steunpilaren van Radio Caroline.

Het complete "2009-pakket", 3 dvd's (Laser, Skues & Conway/Kennedy) voor slechts 36 euro. Verkrijgbaar bij SMC.